

Bibl. Sud.

2013

Bibl.Sud. 2013

XIV 4

<36621133240018

<36621133240018

S

Bayer. Staatsbibliothek

DIEM NATALEM

REGIS POTENTISSIMI ET CLEMENTISSIMI

FRIDERICI GVILELMI III.

DIE III. AVG. HORA XII. MED.

ORATIONE ET RENVNCIATIONE VICTORVM
IN CERTAMINIBVS LITTERARIIS SOLENNI CELEBRANDVM

MANDATO

VNIVERSITATIS LITTERARVM VRATISLAVIENSIS

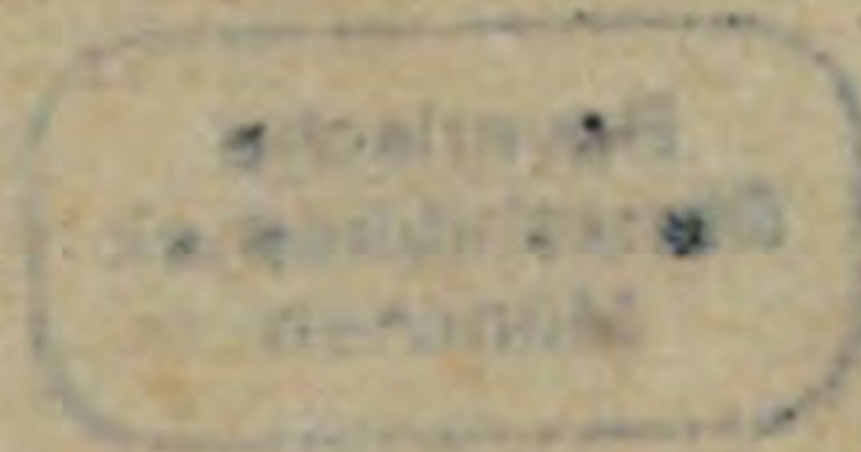
INDICIT

FRANCISCVS PASSOW

PHIL. D. ET P. P. O.

[Johannes Gato von Kraftheim]

PRAEMISSAE SVNT PETRI VICTORII AD IOANNEM CRATONEM,
THOMAM REHDIGERVM ET HIERONYMV MERVRIALEM EPISTOLAE
EX AVTOGRAPHIS NVNC MAXIMAM PARTEM PRIMVM EDITAE.

VRATISLAVIAE MDCCCXXXII.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

PETRI VICTORII

AD

**IOANNEM CRATONEM, THOMAM REHDIGERVM
ET HIERONYMVVM MERCVRIALEM**

EPISTOLAE.

EX AVTOGRAPHIS EDIDIT

FRANCISCVS PASSOW.

PETRI VICTORII

IOANNEM CRISTOPHEM THOMAM BRUNNENSIUM
ET HIERONYMUM NIKOLAI
RECTORUM
FRANCISCO PASSOW
AD
ANNUM DOMINI MDCCXX

Quum biennio abhinc ineditas quasdam HENRICI STEPHANI epistolas ex inexhaustis thesauris Rehdigeranis in lucem proferrem, significavi aequis harum rerum arbitris, nisi forte prorsus improbaretur consilium meum, simili me opportunitate oblata aliorum etiam hominum eruditione et ingenio clarorum epistolas ex eodem fonte esse editurum. Cessit res ex sententia, privatimque et publice addita est persuasio, non ingrata fore multis, quam primo loco pollicitus eram, epistolarum PETRI VICTORII ex autographis syllogen. Neque profecto ab ingenio temporis nostri abhorreere nunc videntur symbolae hae ad historiam litterariam nimis diu neglectae atque intermissae. Accesserant quippe nuperrime ad homines doctos, in praefatione ad epistolas Stephani laudatos, duumviri clarissimi, qui de talibus reliquiis bene mererentur, Lud. Christ. Treviranus et Theod. Frid. Freytagius, quorum ille epistolas Caroli Clusii Atrebatis et Conradi Gesneri Tigurini manu scriptas, dum universitatem nostram ornaret e copiis pariter Rehdigeranis accurate a se descriptas, adpersis etiam adnotatiunculis anno MDCCCXXX. typis mandavit: Freytagius vero ineditas virorum doctorum epistolas centum fere numero ad Bilib. Pirchheymerum, Ioach. Camerarium, Carol. Clusium et Iulium episcopum Herbipolensem anno post e codice olim Io. Gravii Livoniensis, tum Carol. Gottl. Sonntagii Rigensis, nunc hereditario iure ipsius editoris, diligentissime illustravit evulgandasque curavit: sunt in his praeter complu-

rium aliorum Lutheri, Zwinglii, Ariae Montani, Caes. Baronii theologorum; Haloandri, Wesenbecii, Giphanii iuris consultorum; Conr. Gesneri, Cornarii, Matthioli, Aldrovandi, Occonis medicorum et physicorum; Io. Reuchlini, Des. Erasmi, Huld. Hutteni, Mosellani, Adr. Turnebi, Guil. Canteri, P. Victorii, Henr. Stephani, Aldi Manutii, Hier. Wolfii, Iusti Lipsii, Leonclavii, Cuspiniani, Aventini, Eobani, Melissi philologorum, historicorum, poetarum, neque quicquam, quantum nobis iudicare licet, aut ab exemplaris fide desiderandum, aut ab editoris accuratione et doctrina. In epistolis quidem Clusianis et Gesneranis, quas ex parte cum autographis comparavimus, negligentius quaedam inveni descripta, nisi minus recte lecta: (ita primae epistolae annus est MDLXIV, non MDLXV, quod aliunde quoque evinci potest: ultimae vero p. 62. infima lineola, voculis duabus, quae unam efficere debent, perperam divulsis, sensum habet nullum.) sed haec nimis fortasse *φιλολόγως* sunt observata, neque minuunt animum gratissimum, editori ceteroquin debitum.

Post haec quantivis pretii cimelia ne Victoriana nostra magno-pere distare et quae publica luce donentur vix digna esse videantur, sane est verendum. Neque enim sermonis Latini elegantia ea est, quam in multis aliis aequalium epistolis admiramur, neque rerum copia aut varietas tanta, ut indemnes praestet lectores. Praecipue vero crebris eorundem vocabulorum sententiarumque repetitionibus offendimur, cuius luculentissimum exemplum perpetuus pronominis IPSE suppeditat usus vel potius abusus: et ubi epistolarum argumenta fere sunt eadem, sunt enim pleraeque aut commendaticiae, aut alicuius officii causa scriptae, quid mirum eloquutionem

quoque non admodum variando nos delectare? Attamen nonnulla ad historiam illius temporis cum civilem tum litterariam pertinent, quae aliunde minus sunt nota: praecipue vero omnia tam purum humanitatis sensum, tam egregium animi candorem, tam sincerum patriae, principis, amicorum amorem, ut verbo dicam tam mitem Victorii sapientiam spirant, ut monumentum praeclaro viro non indignum constituisse videantur.

Dedimus igitur epistolas Victorii quotquot copiae Rehdigeranae suppeditant omnes: sunt ab ipsius manu exaratae, sedecim ad Ioannem Cratonem scriptae, duae ad Thomam Rehdigerum, illae secundo et sexto, hae octavo collectionis volumine comprehensae. Complectuntur vero duodecim annorum spatium, MDLXVII. — MDLXXIX., aetatis Victorii annum LXVIII. — LXXX. Natus enim est V. Id. Iul. anni MCDXCIX., mortuus XVI. Kal. Ian. MDLXXXVI. ¹⁾

Nobis quidem in hoc negotio perficiendo nihil paene relictum erat praeter levidense describentis munus, quo ita sumus defuncti, ut verba Victorii summa cum fide etiam in orthographicis, quae parvi a multis momenti habentur, et in ipsis vitiis, quorum tamen neque multa neque gravia, repraesentaverimus. Chirographum Victorii tam est elegans, tam perspicuum et distinctum, ut nullam prorsus legenti difficultatem facessat, nobisque vel singularum litterarum sponsionem in nos recipere liceat. Neque tempora con-

¹⁾ Mortis annum perperam indicavit Ang. Mar. Bandinius in vita P. Victorii. Florent. MDCCLVIII. p. LXXXII. *animam efflavit anno MDLXXXV. XV. Kal. Ian.*

i. e. die XVIII. Dec. MDLXXXIV. v. Tiraboscii histor. litter. Ital. T. VII. part. IV. p. 1445. sq. et Weissium in Biogr. univ. Paris. T. XLVIII. p. 331.

scriptarum epistolarum sunt dubia, et in collectione Rehdigerana recte disposita, tribus tantum exceptis ep. II. XVII. et XVIII., de quibus, quae dicenda erant, suis quaeque locis exposita sunt. Quod nobis in vicibus annuis pro festinatione scribendi quotannis accidere solet, ut in initiis novorum annorum numerum prioris repeta-
mus, idem Victorio, homini occupatissimo, aliquoties accidisse videtur. Satis igitur habuimus, quae sive ex aliis eius epistolis, sive aliunde lucem aliquam adspargere possent, ea breviter appo-
suisse, nullam ut par erat eruditionis inde laudem quaerentes.

Aliqua tamen fortasse excusatione egebimus, qui epistolas non-
nullas repetivimus alibi iam dudum editas: sunt I. III. IV. V. VI. ad
Cratonem et secunda ad Rehdigerum, quas omnes Io. Caselius in
epistolis P. Victorii ad Germanos missis primus evulgavit Rostochii,
MDLXXVII. Libellus perrarus viginti annis post repetitus est Fran-
cofurti, MDXCVII. cum nonnullis additamentis, Caselii elogio
P. Victorii eiusdemque epistolis ad principes, nobiles et amicos
scriptis, quae non tam est nova editio, quam furtim et fraudulenter
inscioque Caselio facta. ²⁾ At vero primum nusquam confessi su-
mus, ineditas tantum nos esse edituros, sed tales epistolas, quarum

²⁾ Patet hoc ex prooemio in epistolas
P. Victorii ad Germanos. Datum erat hoc
Rostochio a. MDLXXVII. ad Ioachimum
Fridericum, marchionem Brandenburgi-
cum. Ac typographus Francofurtanus ur-
bis quidem nomen intactum reliquit, sed
annum tacite mutavit in MDXCVII. Iam
vero Caselius, Rostochio anno MDLXXXIX.
relicto, Helmstadium se contulerat, ibique

die XXIV. Ian. MDXC. ordini professorum
erat adscriptus, quod ignorabat typogra-
phus. Ceterum Freytagius quoque adno-
tatione ad epistolas virorum doctorum supra
laudatas p. 73. levem errorem commisit,
Caselium anno demum MDXCIX. Helm-
stadium abiisse tradens: v. Brunsii et Kreyi
libros ad epist. I. init. excitatos.

autographa in manibus habuimus: et haec est causa, cur duas ad Cratonem in reliquarum ordinem recipere nolentes, in notas eas ablegare satius esse putavimus, v. ad epist. II. p. 4. et epist. IX. p. 18. Praeterea Caselius in iis, quas primus edidit, non ea qua par fuit fide et diligentia usus est, quod ostendit lectionis varietas, Victorii verbis ubique subiecta.

Non prorsus eadem est ratio epistolae ultimae ad Hieronymum Mercurialem Foroliviensem, medicum eruditissimum, datae, quamvis hanc quoque ex ipso Victorii autographo produximus. ³⁾ Quum enim Davides Schulzius, theologus doctissimus, notitiam mihi dedisset codicis cuiusdam epistolarum saeculi decimi sexti propriis auctorum manibus exaratarum, qui publicam Landishutanae civitatis bibliothecam ornat, et ipse inspicere coepi, et quum animadverterem, eum non pauca memoratu digna continere, liberrimum libri usum ab humanissimis decurionibus facile impetravi, intercedente maxime Guilelmo Perschkio, qui urbem illam et bibliothecam pari cum laude administrat. ⁴⁾

³⁾ Hieron. Mercurialis natus est Foro Livii Prid. Cal. Oct. MDXXX., mortuus V. Id. Nov. MDCVI., neque cum Ghilino, Crasso et Saxio MDXCVI., aut cum Petro de Spina MDCI., aut cum Thuano MDCIV., v. Niceron. mem. pour servir à l'hist. des homm. ill. T. XXVI. p. 21. Frid. Boerner de vita, moribus, meritis et scriptis Hieron. Mercurialis comm. acc. elog. Ian. Nic. Erythraei et Laur. Crassi. Brunsv. MDCCLI. p. 16. Hieron. Tiraboscii hist. litt. Ital.

T. VII. part. II. p. 610. et Renauldin. in Biogr. univ. Paris. T. XXVIII. p. 357.

⁴⁾ Constat codex ex voluminibus duobus formae maximae iisque satis spissis, alterum CCCLXXIX., alterum CDLXXXIII. plagarum. Historiam eius et argumenti conspectum petas e Guil. Perschkii catalogo: *Verzeichniss der öffentl. von Wallenberg-Fenderlinschen Bibliothek zu Landeshut in Schlesien*. 1829. p. 222. sq. adde eiusdem auctoris libellum, *Mittheilungen aus ein. hand-*

In tanta farragine rerum utilissimarum nunc duo in primis erant, quae me allicerent: primum Victorii illa ad Mercurialem epistola, Vol. II. Fol. 390—396. et haec antea iam edita a Francisco Victorio in Petri avi orationibus et epistolis, Florent. apud Iunctas, MDLXXXVI. cui praemittendam duxi epistolam Mercurialis, ad quam altera respondet Victorius: sic enim rectius intelligentur, quae hic rescribit: illa vero prodiit in epist. cl. Ital. et German. ad P. Victorium, lib. I., 48. p. 111. ed. Bandin. Ac fortasse de epistola Victorii iterum edenda non cogitassem, nisi praeter expectationem autographum ipsum in manus meas incidisset, et collatio statim instituta ostendisset, impressa multis locis emendari ex scriptis et posse et debere, quam ob causam et hic varias lectiones diligenter apposui. Sed hoc non erat unum. Epistolae illae mutuae Mercurialis et Victorii tractant locos Thucydideos et Lucretianos notissimos de peste Attica eisdemque difficillimos, quorum nostra memoria rursus mentio est iniecta, praecipue ab Andr. Wawruchio, antiquitates typhi contagiosi Attici, Vienn. 1812. et ab Io. Chr. Frid. Meistero, die Kriegspest in Athen. Zullichav. 1816. At neque hi, neque Thucydidis aut Lucretii editores doctissimi, quae in hanc rem disputata sint ab duumviris egregiis, cognita habuerunt. Dionysius quidem Lambinus in Lucretio, Car. Arn. Dukerus in Thucydide

schriftl. Briefsammlung des 16ten Jahrhunderts. 1830. Insunt epistolae Hieron. Welleri ad Casp. Peucerum, Alberti Prussiae Ducis ad Phil. Melanchthonem, Io. Dryandri ad eundem, Mart. Lutheri ad Ioachimum II., marchionem Brandenburgicum,

Valent. Trotzendorffii ad Geo. Utmannum. Ceterum liber est idem, ex quo duas epistolas minus accurate descriptas exhibuit Guil. Mart. Leb. Dewettius in epist. Mart. Lutheri, T. V. p. 380. 724.

ablegarunt editores ad Mercurial. var. lect. I., 1. et ad Victor var. lect. XXVII., 17. sed haec tam breviter absolvunt rem, ut cum epistolis nostris comparata compendii tantum satis exilis partes tueantur. Victorii praeterea orationes et epistolae rarissimis accensentur libris, ut hanc quoque ob causam operae pretium fecisse videar communicando cum pluribus, ad quae paucissimis nunc aditus patet.

Alterum quod iam protrahere e codice mihi proposui, supplementum quodammodo est programmatis superioris. Quum enim volumen secundum diligentius pervolutarem, incidi ecce Fol. 481. in epistolium breve, sed non inelegans Henrici Stephani nondum impressum, quod cohaeret cum nonnullis eorum, quae ante biennium edidi. Est scilicet scriptum ad eundem Iacobum Monavium, iurisconsultum Vratislaviensem, de quo saepius in epistolis ad Cratonem est sermo, conqueriturque Stephanus ubique fere de pecunia pro libris quibusdam sibi debita, epist. XVIII. XXII. XXV. XXVI. XXVII. et praef. p. XIII. Eiusdem argumenti et hae sunt litterae, quas iam apponam:

Sperabam meum Iacobum Stoerum mihi a te nundinis proxime elapsis illos decem coronatos allaturum, quos mihi deberi dixi, partim pro libris antea acceptis, partim etiam pro Platone, et quidem multum remittendo de pretio quod fieri non solet quum per tot annos differtur solutio. At ille nihil a te uel tuo nomine se accepisse dixit. Rogo igitur ut si non his nundinis saltem proximis illam summam persoluendam cures. Vale. V. Cal. Sept. 1580. Tuus H. Steph.

D. Monauio Vratislauiae.

Et quod priori programme contenderam, nullas dum Stephani epistolas, neque integras syllogas, neque singulas per varios libros dispersas publice extare, nunc ex parte tantum verum esse vidi. Epistolum namque ad Franc. Nansium Batavum, Francfordii die XVIII. Sept. MDXC. scriptum, quo pro Nansii in Nonnum appendicula gratias agit, suamque Monitricem principum Musam (Basil. MDXC.) ἀντιδωρον mittit, reperi in Thom. Creenii animadv. philol. et hist. T. III. p. 62. Alia ad Car. Sigonium epistola obiter laudatur a Senebiero in hist. litt. Genev. T. I. p. 363. sed locum investigare nondum potui. Tertia denique ad Iulium episcopum Herbipolensem ex nobili apud Francos gente Echterorum ab Echt nuper publici iuris facta est a Theod. Frid. Freytagio, viror. doctor. epist. sel. p. 131.

Nunc unum addo, quem in epistola Stephani quinta oculorum errore Iosiam Ritielum scripsi, debebam Rihielium, monente me per litteras viro praestantissimo, Frid. Ad. Eberto: est enim typographus ille celeberrimus Argentoratensis, ex cuius officina Homerus Oberti Giphanii et Sleidani commentarii prodierunt.

D. Vratislaviae mense Iulio MDCCCXXXII.

I.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI SAL.

Facit benevole Caselius, ¹⁾ et, ut expectari poterat a singulari probitate ipsius, qui de me, ubicumque est, cum doctis, et claris ²⁾ uiris honeste, ac magnifice loquitur: studetque mihi semper, quacumque ratione potest, novos amicos parare, quod ego maximum beneficium duco, et antepono multis aliis, quae a quolibet accipere hoc tempore possem, commodis. Quantum enim hoc ipsius, et quam splendidum munus est, quod opera, ac studio suo, te

I. Thesauri epistolici Rehdigerani Ms. Vol. VIII. fol. 99. Editā haec est epistola iam antea in P. Victorii epist. ad German. missis, nunc primum edit. ab Io. Caselio. Rostoch. MDLXXVII. p. 69. repetitis Francof. MDXCVII. p. 73. De Io. Cratone a Crafftheim, trium Imperatorum archiatro, videantur post alios Christoph. SaxI onom. T. III. p. 382. 648. Curt. Sprengelius hist. art. med. T. III. p. 276. Aug. Henschelius in commercio epist. soc. Siles. T. I. part. 4. p. 327. Theod. Frid. Freytagius in vir. doct. epist. ad Bilib. Pirchheymerum et alios datis, p. 74. et 88. Natus est vir eximius, cuius in sylloge Rehdig. plurima extant monumenta, Vratislaviae anno MDXIX, supremum diem obiit anno MDLXXXV.

¹⁾ Io. Caselius, natus anno MDXXXIII, professor Rostochiensis, postmodo Helmsta- diensis, ubi mortuus est anno MDCXIII. v. Burckhardus de Caselii erga bonas litt. meritis, MDCCVII, SaxI onom. T. III. p. 442. 652. I. P. Brunsius de prof. Helmstad. meritis, p. 40. Freytag. ad vir. doct. epist. p. 74. et qui de eo longe ceteris copiosius et accuratius exposuit, Io. Bernard. Krey, memoriae vir. doct. Rostoch. per haec tria saecula viventium, T. II. p. 29. append. p. 29. De eius et Victorii familiaritate omnia sunt plena, epist. III. VI. IX. X. XII. XIV. et epist. a Bandinio editarum lib. I, 68. 76. 77. 78. II, 1. 4. 21. 22. 25. 32. 38. 41. 42. 47. 67. 75. Elogium, quod Caselius scripsit Victorio, alio tempore dabimus.

²⁾ praeclaris ed. Cas. . . .

mihi amicum reddidit, ac totum me in animum tuum insinuauit, qua ex re, ego mirifica laetitia, ut debeo sum affectus. Cur enim, non magnopere gaudeam, cum uideam me diligi, et carum haberi a uiro, in primis honesto, florentique omni honore, ac gratia apud optimum, ac sapientissimum principem ³⁾. Nam quod significas ⁴⁾, antea etiam ex scriptis meis ⁵⁾ me cognosse, et benevolentia non parua prosecutum ⁶⁾ fuisse, hoc proprium est tuae virtutis, atque incredibilis cuiusdam bonitatis, quotus enim quisque est hac aetate, qui non conetur potius alienos labores, et ingenii monimenta, uellicare, quam inducat in animum, ipsa probare, et honore saltem uerborum tantas hominum uigilias, molestiasque compensare. Neque tamen ita ego illa admiror: nec tam stultus sum amator rerum mearum, ut putem oportere ipsa ab omnibus celebrari, sed non loquar nunc de me ipso, sed de uitio, quod flagrat in animis multorum, libenter extenuantium scripta aliorum, suaque tantum in caelum summis laudibus ferentium, quae certe ⁷⁾ causa est, ut caeteri pigriores sint ad labores subeundos. Quam magni autem illi sint, ac superent opinionem eorum omnium, qui nunquam hoc experti sunt, tu optime scis, qui in hac palaestra summa cum dignitate, ac gloria versatus es, ac multum denique in ea desudasti. Quanto autem tenuiora sunt, opera ingenii mei, tanto te maiore amore complecti debeo, qui ipsa non despicias, et aequi cuncta bonique facis.

Sed, ut ego, unde discesseram ⁸⁾, reuertar, ago maximas gratias apud te Caselio, qui hoc pio munere functus est: tibiue uir optime non minores, quod facile ipsi credidisti, mihique te totum tua admirabili comitate impulsus tradidisti. Quod autem mihi etiam, omnia officia polliceris (quae magna

³⁾ Significat Maximilianum II. Imperat. Rom. quem quantopere etiam Victorius sit admiratus plenissime ostendit oratio in Caesarem mortuum ab ipso habita, v. Orat. et epist. p.60. ed. Junct.

⁴⁾ significat ed. Cas.

⁵⁾ meis omisit ed. Cas.

⁶⁾ persecutum ed. Cas.

⁷⁾ certa ed. Cas.

⁸⁾ decesseram ed. Cas.

sane a te proficisci, expectarique possent, cum isto loco sis, tantumque ualeas gratia, et auctoritate apud Caesarem ⁹⁾, sum tibi eo nomine ualde obligatus, ac si res feret, audacter etiam tua ista eximia benignitate utar. Ego uero ¹⁰⁾, cum tanta de me tibi ¹¹⁾ spondere non ualeam, quidquid tamen potero, libenter semper tua causa, cumulateque geram. Vale, ac perge me amare. Florentia VIII Kal. Ian. M.D.LXVII.

Clarissimo, et optimo uiro Ioanni Cratoni de Crasheim, medico Caesareo,

Viennae.

⁹⁾ v. adnot. 3.

¹⁰⁾ uero omisit ed. Cas.

¹¹⁾ tibi de me ed. Cas.

II.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI S.

Mitto ad te tandem Crato optime librum illum meum ¹⁾ de quo saepe inter nos per litteras locuti sumus: nunc enim ad finem huius laboris perueni, quem dum ille excuditur, magnum profecto sustinui, ac sane multo maiorem quam fuit ille, quem in his meis animaduersionibus, uel potius ineptiis, explicandis necessario perpessus sum: tunc enim uoluptatem simul aliquam sentiebam ex cogitatione harum rerum: nunc autem negotium mihi fuit cum hominibus agrestibus et quaestus tantum pecuniaeque cupidis. nosti ut arbitror, quod genus hominum hoc sit quod operam suam locat in libris formis exarandis. Librum uero tu in manus capies, cum eris ualde otiosus, si quando hoc tibi per multas magnasque occupationes contingit: nihil enim in eo est, quod honestum aliquem uirum: et qui consilio operaque sua ceteros iuuare possit, auocare a negotio debeat. huiuscemodi autem res litteris mandantur, ut prosint adolescentibus deditis humanioribus studiis, et in lectione pöetarum toto pectore inuolutis. sed haec non opus fuit me nunc tangere, cum tibi praeclare cognita sint. Redigerus tuus ²⁾ iampridem e peregrinatione

II.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII. Fol. 101.

¹⁾ Loquitur Victorius de *Variarum Lctionum XIII. novis libris*. Florent. MDLXVIII. conf. epist. XVII.

²⁾ Pertinent huc litterae a Victorio ad Cratonem datae in Epist. ad German. a Caselio editis, p. 95. hae: *PETRVS VICTORIVS S. D. IOANNI CRATONI*. Fasciculus ille epistolarum, quem ad me miseras, delatus est ad me IV. id. Octob. cum ruri essem, illo ipso die, quo Thomas tuus Redigerius ad me salutatum venerat. Est enim villa mea viae Romanae propinqua. Cum ipso autem

totum paene diem consumpsi, ostendens illi ordines olearum: totumque agrum meum satis eleganter consitum: delector enim mirifice rebus rusticis: sed etiam stirpes nonnullas peregrinas, quas animi caussa in illo seui, ut platanum, pistacium, cythisum [sic], rhu [sic] obsoniorum: interrimque multa philologa: et quae pertinerent ad studia bonarum artium: tendimus etiam retia turdis, quorum magna uis ipsis diebus, ut natura eius auis est, in haec nostra loca trans mare advolarat, cepimusque non paucos. Libenter autem ille mihi uisus est illi aucupio adesse. Omni igitur genere sermonis, et quibuscumque praeterea potui muneribus, atque ipse passus est, studui ipsi placere. Fi-

illa sua rediit: nuncque Senis degit uicine nostrae urbi ³⁾ spatio unius diei. in qua suis studiis incumbit. ei ego statim misi uolumen unum mearum animaduersionum. Si opus tibi erit aliquid ad ipsum aliquando litterarum dare, ego commode hinc ad ipsum mittam, in quem locum etiam, cum illic iam tunc esset, postremas ego tuas misi. Gratum etiam mihi facies, si alterum horum meorum uoluminum ad Camerarium mittes. Vale. Florentia. VI. Id. Ian. M.D.LXVIII. ⁴⁾

Clarissimo uiro ac summo medico Ioanni Cratoni, archiatro Caesaris
franct. Viennae.

lius vero meus, qui in urbe erat, cum Redigerius venit, et ipse ante operam illi dederat, et monstrarat praeclara quaedam, quae cuncti aduenae, politi homines, qui huc ueniunt, uisere solent. Cum autem ille in sermone mihi indicasset, se Neapolin etiam accessurum, ne illuc plane hospes veniret, scripsi ad amicum summum meum, qui illic uiuit, honestum et eruditum uirum, mandauique, ut Redigerium comiter acciperet, quod ipsum omnino facturum confido. Nam Romae duos habeo nostros ciues, doctos itidem et nobiles homines, qui rogatu meo eidem, comitibusque, quos secum plures habet, omnia officia praestabunt. Si igitur, ut uoluntati tuae, officioque probi uiri satisfacerem, non omnia, quae debui, certe cuncta, quae potui, feci. Perge autem, cum occasio tibi datur, facultatem mihi praebere, parandi huiusmodi aliquos amicos. Magnum namque ego semper id beneficium putaui. Vale, et me, ut facis, ama. Ex

agro meo Cassianensi. XVII. Kal. Nouemb. anno M.D.LXIX.

³⁾ uicine nostrae urbi codex exhibere videtur: sed potest etiam esse uicinae nostrae urbi. Similis est locus epist. XVII. init. *Audiui libenter te nunc in uicina nostrae urbe morari.*

⁴⁾ Annum repetivi quidem eum, quem liquido exhibet autographum. At ipse, si quid video, erravit Victorius, voluitque non MDLXVIII., sed MDLXIX., ita ut haec epistola statim post eam, quae nobis septima, inserenda sit. Patet enim e sexta, Septembri medio anni MDLXVIII. Thomam Redigerum a Cratone commendatum quidem adnuntiatumque fuisse Victorio, ipsum vero nondum uisitasse, quod primum factum esse mense integro post, IV. id. Octobr. eiusdem anni, docent litterae ad Cratonem, in adnotatione praecedente propositae, conf. epist. VII. et XVII.

III.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI S.

Litterae tuae, XVIII. K. Febr. datae, fuerunt mihi multis modis iucundae. unum tantum in extremis illis molestum fuit ac uehementer animum meum perturbauit, quod mihi narrasti de graui morbo Caselii, qui diu ipsum oppressum tenuit: coepi enim subito non sine causa ualde metuere de uita ipsius, recordatus superioris eius infirmae admodum ualetudinis, qua diu et periculose apud nos conflictatus est, deus opt. max. praesidio ipsi sit: et tam probum et disertum uirum omni malo liberet: diuque nobis incolumem seruet. Sed reuertar ad epistolae tuae partes laetas et summi amoris plenas, quae me gaudio perfuderunt. inprimis autem me delectauit, quod uidi te librum meum ¹⁾ laudare: atque hoc quidem, quia te posse de his rebus praeclare existimare compertum habeo: et uirum bonum: ab omnique simulatione alienum arbitror. Laetor igitur labores, quos sustinui magnos in his rebus colligendis, non omnino irritos fuisse: nec frustra a me susceptos. Extitere quoque alii uariis temporibus, honesti et eruditi uiri, qui mihi idem, quod tu, consilium dederunt, ut conficerem scilicet uolumen latinarum mearum epistolarum: atque ederem: quare statui parere uestrae uoluntati: hac igitur aestate in eam curam incumbam. ²⁾ Quod mihi narrasti, Sambucum ³⁾ le-

III.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII. Fol. 103. — Iam est evulgata in Epist. P. Victorii ad German. a Caselio editis, p. 109. repet. Francof. p. 116.

¹⁾ Variarum Lectionum XIII. novos libros innuit, de quibus etiam ep. II. adnot. 1.

²⁾ Haud stetit promissis aliquoties repetitis, uti Epist. VIII. IX.: quanquam enim ex-

trema senectute Latinarum orationum et epistolarum collectionem inchoauit, ipse tamen non absoluit. Post avi mortem orationes XIV. et epistolarum libros X. edidit Franc. Victorius Florentiae apud Iunctas, MDLXXXVI.

³⁾ Io. Sambucus, natus MDXXXI., mortuus MDLXXXIV., clarissimus sui aevi medicus, philologus et historicus, Cratonis amicus, SaxI onomast. T. III. p. 318.

ctione mei libri se oblectare, audiui libenter. exemplar, quod ad eum miseram, non periisse in itinere ⁴⁾, de quo non parum sollicitus ⁵⁾ eram: neque enim certo homini: et qui ipsum uisurus esset, perferendum dederam, nisi forte tu illi tuum commodasti. Volo ut mihi significes aliquid diligenter de Caselii inualetudine: torqueor enim magnopere hoc casu ipsius: pauci namque sunt, quos aequae atque illum diligam. Nihil aliud habeo, quod ad te nunc scribam. tantum praeterea rogabo Crato humanissime, ut me ames et istam eximiam uoluntatem erga honorem meum, in quam sponte tua ingressus es, retineas. Vale. Florentia. XIII K. April. CIO IO LXVIII. ⁶⁾

Clariss. uiro et summo medico Ioanni Cratoni, archia. Maximiliani.

⁴⁾ Deest verbum, quod ex proxime praecedentibus quodammodo obuersatum esse videtur animo Victorii. Ceterum Variar. Lect. liber non pervenerat ad Sambucum, ipso teste

in epist. Cl. Ital. et Germ. lib. II, 6. T. II. p. 20. Bandin.

⁵⁾ *solicitus* ed. Cas.

⁶⁾ CIO IO LXIX. ed. Cas.

IV.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI, ARCHIATRO
CAESARIS SAL.

Singularis tua humanitas Crato, mihi ex tuis litteris perspecta ac cognita: et inuitatio liberalis, qua usus in ipsis es, ut uterer gratia ¹⁾ et auctoritate ista, qua flores apud optimum et sapientissimum principem, ²⁾ in omnibus meis rebus, fecit ut auderem tibi aliquid oneris imponere: cum enim ingenio talis sim, ut non facile abutar benignitate amicorum: nec leui quaque de causa adduci possim, ut ipsis molestus sim, idem cum maior aliqua necessitas urget, quae honesta sit, non uereor confugere ad illos et petere ut auxilio sint, ut sane mihi usu uenit hoc tempore, non in priuata mea re, sed publica: tötum autem tibi paucis narrabo. Est controversia non parua de summo gradu honoris inter nostrum ducem et ducem Ferrariensium: ³⁾ alterum, so-

IV.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII. Fol. 105. — Et haec publici iuris facta est inter Epist. P. Victorii ad Germ. a Caselio editas, p. 84. repet. Francof. p. 90.

¹⁾ et gratia et auct. ed Cas.

²⁾ conf. Epist. I. adnot. 3.

³⁾ Controversia non levis iam aliquoties suborta erat inter Cosmum Medicem, reipublicae Florentinae Ducem, et Alphonsum II. Estensem, Ferrariae Principem, utrius legatis prior locus sit concedendus, et ne gravior inde nasceretur contentio, ambo Maximilianum II. Imperatorem quaestionis iudicem fecerant.

Missis igitur ab utraque parte oratoribus Vienne, res tamen ipsa ambigua mansisse videtur. Sed Pius V. Pontifex subito diremit litem, anno sequente MDLXIX. Cosmum ampliore Magni Etruriae Ducis titulo ornans, v. P. Victorii orat. in funere Cosmi Medic. in Orat. et epist. p. 56. ed. Iunct. et Bandinii vit. P. Victorii, p. LIV. LX. Ideo Victorius quoque inde ab epist. XI. constanter eum Magnum Ducem nuncupat. De historia litis v. Lebrete hist. Ital. T. VIII. p. 42. 216. 220. et inprimis R. Galluzzi istor. del granduc. di Toscana, T. II. p. 97. qui addit: *un cosi sterile argomento fu il pascolo di tutti i Giureconsulti e Giuspublicisti del secolo*, conf. notam sequentem.

cerum: alterum, uirum sororum, Maximiliani imp. ⁴⁾ cuius quaestionis iudicem se professus est iustissimus iste princeps: studiosissimusque sedandarum discordiarum inter suos, sperans se causa audita huic altercationi finem imponere posse. Mittitur autem istuc a nostro duce, ut ipsius causam defendat, orator, ciuis noster magnae nobilitatis: nec minoris ingenii ac uirtutis Ludouicus Antenoreus, ⁵⁾ qui tibi epistolam hanc reddet, amicus summus meus et dignus propter egregias animi sui dotes qui ab omnibus, probis et honestis uiris, ametur. Rogo igitur te, ut eum tua beneuolentia complectare: ac quibuscunque rebus possis, iuues. hoc mihi gratius facere nihil potes: cupio enim ipsum in ista amplissima splendidissimaque aula gratiosum esse. non parum etiam sollicitus ⁶⁾ sum de exitu huius magnae litis: pertinet namque illa ualde, ut praeclare te intelligere arbitror, ad publicam nostram dignitatem. quare ego quoque adductus sum ipsam studio ac uigiliis meis adiuuare: collegique scripto quodam meo, argumenta plurima, quibus doceo hunc ueterem nostrum honorem reip. nostrae: ductorique ipsius, optimo at-

⁴⁾ Alphonsus II. Estensis, Ferrariensium Dux, et Franciscus Medices, Cosmi filius, sorores matrimonio sibi adjunxerant, filias Ferdinandi I. Imperatoris, Maximiliani II. sorores, Barbaram ille, Ioannam natu minorem hic, Scip. Ammirati histor. Florent. lib. XXXV. T. III. p. 540. R. Galuzzi istor. del granduc. di Tosc. T. II. p. 53. 61. 62. Lud. Ant. Mura-
torii annal. Ital. anni MDLXV. T. X. p. 427.

⁵⁾ Antenorius ed. Cas. — Ceterum de Ludouico Antenoreo, quem Bandinius Antinorium scribit, Victorianae olim scholae alumno laudatissimo, v. Bandin. vit. Vict. p. XXVIII. LIV. Erat Antenoreus Episcopus Volaterranus teste Io. Sambuco in epist. ad Victor. qua mirifice eius humanitas, eruditio rara, usus copiosus, suaves et sententiis pleni et apti sermones praedicantur, Cl. Ital. et Germ. epist. lib. II,

6. T. II. p. 20. in litteris vero a Iac. Baroncello ad Victorium anno MDLV. datis haec leguntur: *Ludovicum Antinorium adolescentem liberali doctrina politissimum libenter etiam mea caussa, si sibi facultas dabitur, aliquid effecturum narras, quem te iuuenem iure ac merito veris, et diuinis laudibus ornas; et sane ipsi de tua commendatione gratulor; quae enim sibi uberior laus, et verior contingere potest, quam a laudatissimo viro laudari? Facias igitur, obsecro, illum certior, me ita semper fuisse suum, ut omnia de me sibi possit perpetuo polliceri; virtutem siquidem ipsius atque integritatem iamdiu sum admiratus.* Cl. Ital. et Germ. epist. lib. I, 44. T. I. p. 106. Band. conf. Scip. Ammirati histor. Florent. lib. XXXV. T. III. p. 548.

⁶⁾ sollicitus ed. Cas.

que ornatissimo, eripi iure ac legibus non posse. ⁷⁾ quod tu etiam, si uolueris, leges. Vale. Florentia. V. non. maias. M.D.LXVIII.

Optimo uiro ac summo medico, Ioanni Cratoni, archiatro Maximiliani.

⁷⁾ Nunquam lucem adspexisse videntur commentarii hi politici: haec certe de iis habet Bandin. vit. Vict. p. LIV. Victorii opusculum, quod exstat in Bibliotheca Magliabechiana hunc prae se fert titulum: DE MAXIMA DIGNITATE COSMI MEDICIS, DVCIS REIP. FLORENTINORVM, AC SENENSIVM, QVA DEMONSTRATVR, IPSVM VINCERE IN HOC CERTAMINE HONORIS AEMVLVM IPSIVS ALPHONSVM ESTENSEM, DVCEM FERRA-

RIENSIVM. In fine haec leguntur: EGO P. VICTORIVS, PATRICIVS FLORENTINVS, ET SENATORII ORDINIS, AVRATAE QVOQVE MILITIAE EQVES, COMES ITEM PALATINVS MANV PROPRIA SVBSCRIPSI, ET OBSIGNAVI. Alii quoque Germaniae, Galliae, atque Italiae praestantissimi iuris consulti Magni Ducis causam propugnarunt, ut videre est in vol. Bibl. Magliab. cl. XXIX.

V.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI, ARCHIATRO
CAESARIS SAL.

Et hic quoque probus adolescens Crato optime, splendidusque eques, Bellisarius nomine, ¹⁾ ualde a me diligitur, qui istuc a duce nostro eadem de causa missus est, idest ut causam, quae ipsum ualde sollicitat ²⁾ studio diligentiaque sua adiuuet, una cum oratore, quem tibi altera epistola commendauimus. quare peto a te diligenter, ut hunc quoque comitate tua complectare: et quacunque re potes, ornes. erit hoc mihi uehementer gratum: nec mihi tantum, uerum etiam duci ipsi nostro, qui si audiet dignitatem suam tibi curae fuisse, ³⁾ multum te amabit: et omni etiam re, qua poterit, officium istud tuum compensabit. Patere igitur tibi a me hoc oneris imponi: et honorem florentissimi principis totiusque nostrae gentis, fidei atque humanitati tuae commendari. Possem ego tibi accurrate multa narrare, quae me mo-

V.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII. Fol. 107. — Et haec epistola publicata est in Epist. P. Victorii ad Germ. a Caselio editis, p. 86. repet. Francof. p. 92.

¹⁾ Est hic Belisarius Vintha sive Vinta, Antenorei in legatione Viennensi socius et aequae dilectus Victorio, de quo conf. Cl. Ital. et Germ. epist. lib. II, 6. 25. T. II. p. 20. 62. Vinthae est epistolium ad Victorium eodem die scriptum, quo hoc ad Cratonem, ibid. lib. II, 5. dicitque inter alia: *Quod me, quae tua est humanitas, honorificentissime, amantissimeque Ioanni Cratoni commendasti, ingentes ago tibi gratias, tantoque sum devinctus tuo in me*

amoris, et studii officio, ut nemini sane plus debeam; amplissimum enim est, quod tuo iudicio, et testimonio me adsequutum puto, et non paruum fructum tuae commendationis me ex eo viro laturum confido, qui, quum complures alii quoque Germani, honorati quidem illi, et principes homines singulari probitate, atque doctrinae tuae plurimum tribuant, te praecipue diligere, colere, atque observare videtur, et apud Caesarem est gratiosus, et in omnes, ut audio, humanissimus. Supremum diem obiit Vintha anno MDCXIII., aetatis annum septuagesimum et secundum agens, R. Galuzzi istor. del Granduc. di Tosc. T. III. p. 337.

²⁾ sollicitat ed. Cas.

³⁾ fuisse curae ed. Cas.

uent, ut pro quaestione hac tantopere laborem, sed si librum, quem scripsi ⁴⁾ in manus ceperis, omnia facile cognosces ac uera prorsus esse iudicabis. Vale et mihi audacter aliquid impera, in quo tibi aliquo modo prodesse possim, cuius rei, ut debeo, ac nisi fallor, quotidie magis debebo, ⁵⁾ mirifice cupidus sum. Vale. Florentia V. non. Mai. M.D.LXVIII.

Optimo uiro ac summo medico, Ioanni Cratoni, archiatro Maximiliani.

⁴⁾ v. epist. IV. adnot. 7.

⁵⁾ *debeo* ed. Cas.

VI.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI SAL.

Fecisti tu quidem Crato, quod ego maxime uolebam, ac libenter quidem cumulateque fecisti: nunc enim demum ¹⁾ respondeo tuis litteris, quas XVI. K. Quinct. dedisti. quare ago tibi gratias immortales, ac semper dum uiuam, istius tuae humanitatis memor ero: utinam compensare aliquo facto ipsam possem: rationemque inire, qua animo meo satisfacerem, cupido uehementer se tibi probandi ac par pro pari, quod requirit officium boni uiri, reddendi. certe si facultatem aliquam eius rei aliquando nactus ero, non dimittam: ac toto animo uoluntati atque honori tuo seruiam. sed ut haec relinquam, audiui cum magna mea uoluptate iudicium tibi meum probari: testimoniumque quod dedi apud te duobus nostris hominibus, ²⁾ qui missi sunt istuc a duce nostrae reipublicae, de non uulgaribus ipsorum uirtutibus, uerum a te existimari. Tu uero ³⁾ perges quacumque ratione honeste facere poteris, eos iuuare: et amore, beneuolentiaque tua singulari prosequi: erit id mihi mirum in modum gratum. Verum tibi Caselius narrauit, me in manibus habere nouos quosdam meos libros uariarum lectionum, ⁴⁾ quos edere cuperem, sed negotium hoc ualde lentum fuit, nec tam cito quam optabam, culpa impressorum, res haec ⁵⁾ initium habuit. sed tamen aliquando excudi coepti sunt, et opus iam ad dimidiam partem perductum. Statim igitur ut

VI.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII. Fol. 109. — Non minus haec iam excusa est in Epist. P. Victorii ad Germ. a Caselio editis, p. 92. repet. Francof. p. 98.

¹⁾ *denuo* ed. Cas.

²⁾ Ludovico Antenoreo, Volaterrae Episcopo, et Belisario Vinthae, legatis Florentinis, de quibus v. Epist. IV. et V.

³⁾ *Tu ergo* ed. Cas.

⁴⁾ Hi libri aut nunquam prodierunt, nam post duodequadragesimum extant nulli, aut de nova novorum XIII. librorum editione intelligendus locus: haec vero anno sequente MDLXIX. apud Iunctas vulgata est.

⁵⁾ *haec res* ed. Cas.

absolutum erit, uolumen eius ad te mittam. postquam tu quoque non omnino despicias ⁶⁾ genus hoc scriptionum uel, ut ueriore nomine ipsas appellem, has meas ineptias. Thomam Redigerum, ⁷⁾ ciuem tuum, quem mihi commendas, cum huc ueniet, uidebo libenter, et quibuscumque potero officiis prosequar: cum enim huius animi sim erga omnes uestros homines, ⁸⁾ cuius meae praeclarae uoluntatis in ipsos, multos testes habeo, quanto magis esse debeo in illum, quem tibi tam carum acceptumque esse uideo. Vale. Florentia. XIX. K. Sept. M.D.LXVIII.

Optimo uiro summoque medico Ioanni Cratoni, archiatro Caesaris
Viennae.

⁶⁾ *despicis omnino* ed. Cas.

sermone enarratam MDCCCXXVIII. praecipue p. 14. et Epist. II. adnot. 2. 3. XVII. XVIII.

⁷⁾ *Redigerium* ed. Cas. De Thom. Rehdingero adeas vitam eius ab Alb. Wachlero patrio

⁸⁾ v. Epist. XV. adnot. 9.

VII.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI SAL.

Accepi litteras tuas XIII. die Octobr. datas, quibus ostendis cupere te scire quid de illo fasciculo litterarum factum sit, quem ad me misisti, ut Redigerio redderem. Significaueram iam antea tibi diligenter, ut debebam, me mandata illa tua executum fuisse: ac sine ullo quidem labore, quod optabas effecisse: paene enim mecum erat Redigerius. ¹⁾ utinam sine hoc paene tibi rem narrare potuissem, sed non concessit hoc mihi maluitque in diuersorio cenare. paene igitur mecum erat, cum ad me ex urbe (ruri enim tunc eram) ²⁾ fasciculus missus est: multas certe horas una consumpseramus in sermonibus de studiis litterarum et aliis rebus, nobili et polito uiro dignis. reliquis etiam omnibus officiis, propriis humanitatis, functus sum erga illum, quae potui: et ipse non recusauit, quae tamen nunc non repetam, quia spero epistolam meam ad te perlatam esse. ³⁾ Quod uideris uereri, ne mihi grauis sis his tuis litteris, miror hoc tibi in mentem uenisse: ac nescio quem tu me hominem putes. Noli igitur amplius huiuscemodi quicquam cogitare: atque exploratum habeto tuas mihi semper gratissimas fore ac quanto crebriores longioresque fuerint, tanto suauiores: nihil enim magis cupio, quam seruire commodis et honori amicorum. Doleo autem magnopere grauibus malis, quae nunc terram istam premunt: optoque ut terminus aliquis ipsis imponatur, sine clade atque interitu ipsius, de quo tu non sine causa times. Vale. Florentia. non. Nouembr. M.D.LXVIII.

Mag^{co} uiro Dno Ioanni Cratoni Caesaris medico primario

Viennae.

VII.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII. Fol. 114.

¹⁾ Conf. Epist. II. adnot. 2. 3. VI. adnot. 7.

²⁾ In agro suo Cassianensi, v. Epist. II. adnot. 2. et Bandin. vit. Vict. p. XIX.

³⁾ Ea ipsa est epistola, quam integram in adnot. 2. ad epist. II. p. 4. 5. exhibuimus.

VIII.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI SAL.

Multae magnaeque occupationes meae causa fuerunt ut tibi purgandus diligenter sim: fateor enim me culpam non parvam admisisse, qui ueteribus tuis humanissimis litteris non statim responderim: nec tamen cessauī facere quod rogabas: ilicoque epistolam tuam misi ad quem mandaras, in quo si lapsus essem, magis (ut opinor) peccassem: negligentia enim illa mea aliquid maioris incommodi parere potuisset. Volumen epistolarum mearum ¹⁾ nondum typographo dedi, ut ostenderam me facturum: antequam enim eas diuulgem, uolo ipsas accurate legere: sunt enim non paucae, in quibus dissero de locis nonnullis obscuris antiquorum scriptorum. tempus autem idoneum non habeo huius rei faciendae. hortatu namque amicorum suscepi magnum onus et quod superat meas uires: uereorque non sine causa ne me opprimat. toto autem animo nunc in eo occupatus sum, ut, quod intelligo me non facile doctrina posse praestare, uideam si possim ullo pacto diligentia et assiduitate conficere: notum autem tibi est, ut perspexi, quod significo, cum ad finem perduxero, quod conor, et istud et alia nonnulla, quae instituta habeo, edam. non sinit autem magnitudo huius operis mentem me alio conuertere: uolo enim hoc esse quasi ἐγγήραμα ²⁾ statuique ab omni alia cura me hoc tempore seiungere.

In συναγωγῇ uero illa mea latinarum litterarum erit testimonium certum beneuolentiae nostrae. ³⁾ dicerem perpetuum, si sperarem scripta mea

VIII.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII. Fol. 113.

¹⁾ V. quae diximus ad Epist. III. adnot. 2.

²⁾ Respexisse uidetur Victorius Cic. epist. ad Att. XII., 25. et 30.

³⁾ Mirandum sane Victorium, quod hic et epist. IX. et X. pollicetur, non explesse: nullum enim nunc amicitiae monumentum extat in Orat. et Epist. post eius mortem editis, sive Victorii ipsius mors praepediverit, sive Cratonis, qui paullo ante eodem anno defunctus erat.

diutius uictura. utinam etiam coniunctionem nostrorum animorum apte
olneiwsque [sic] amicitiam appellare possem. sed spatium magnum terra-
rum, quo separati sumus, hoc non patitur: quaecumque tamen a uero fido-
que amico officia expectari possunt, in me numquam desiderabis: nihil enim
malo quam probari honestis et eruditis uiris et ab iisdem diligere: et huius in-
primis rei cupiditate flagro: sibi habeant alii diuitias, sibi corporis uolupta-
tes, sibi populares honores. Tu igitur ualeto et me (ut iam pridem fecisti)
amato. Vale. Florentia. XV. K. Iun. CIO IO LXX.

Clariss. uiro Ioanni Cratoni a Craftheim, archiatro Maximi.

In aulam Caesaris.

IX.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI SAL.

Multas tuas accepi epistolas breues, quas ad me scripsisti, nactus occasionem ex amicis: quibus, aut litteras tuas a me mitti uelles, aut qui tibi onus imponerent, ut suas ad me mitteres. non debes autem dubitare quin statim in mittendis epistolis, quibus mandas, officio fungar: nullus enim hic labor est, ac si magnus etiam foret, molestus mihi nullam in partem esset: cupio enim inseruire tuis commodis, capioque uoluptatem non paruam, cum omni re, qua possum, praesto sum probis eruditisque hominibus. abiice igitur hunc metum inanem ex animo tuo: uereri enim uideris ne mihi molestus sis, cum huiuscemodi leuia munera iniungis. Quod me hortaris ut latinas epistolas meas colligam atque edam, impediior hoc tempore id facere occupationibus non paruis meis. cum autem onus, quo premor deposuero, quod erit (ut spero) ante quam annus transeat, partem aliquam meorum studiorum in istam curam conferam: ¹⁾ sunt autem alii quoque honesti uiri, qui mihi auctores sunt huius rei, urgentque quantum possunt, ut in hoc opus incumbam. extabit autem in illis testimonium certum amoris, quo te prosequor et admirationis non uulgaris doctrinae et humanitatis tuae. ²⁾ Erit cum hac epistola mea ad te, epistola altera ad Caselium, ³⁾ et fasciculus itidem ad

IX.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII. Fol. 115.

¹⁾ De hac epistolarum sylloge v. ad Epist. III. adnot. 2.

²⁾ Hoc amoris testimonium Cratoni sponderat itidem Epist. VIII., non perfecit.

³⁾ Legitur epistola haec Prid. Non. Nov. MDLXX. ad Caselium data inter Epist. P. Victorii ad German. p. 115. repet. Francof. p. 123.

Quum nobis propositum sit omnes, quotquot extent, Victorii ad Cratonem epistolas

hoc volumine comprehendere, quod tanto facilius fieri poterat, quum duae tantum nobis innotuerint, quae abessent a collectione Rehdigerana, temporum ordinem sequuturi alteram hoc loco dabimus: alteram enim supra adnot. 2. ad Epist. II. deprompsimus: est uero petita e Victorii Epist. ad Germ. a Caselio editis, p. 117. repet. Francof. p. 124.

PETRVS VICTORIVS S. D. IOANNI
CRATONI.

Scripsi ad te, uir optime meique amantissime, paucis antea diebus: cum tamen Ioachimus Basse-

Sambucum, si saluus ad uos, ut confido peruenerit. Tu uero me ama, et compertum habeto me tibi amicum esse ac ualde studiosum laudis ac dignitatis tuae, quam cupio cotidie augeri, tanta certe uirtus et fides hoc maxime requirere ac postulare uidetur. Vale. Florentia. V. K. Nouembr. CIO IO LXX.

Clarissimo uiro Ioanni Cratoni, medico intimo ac Consiliario Caesaris.

vitius, cum quo mihi magna consuetudo fuit (uixit enim Florentiae plures annos, dans operam politioribus litteris) istao iter facturum sit, uolui ipsi quoque ad te litteras dare. is autem te, si scire uolueris, de omni statu meo certiore faciet. Sed etiam, cum idem Senis nostris diu manserit, iuris ciuilibus perdiscendi studio inflammatus (putauit enim oportere se quoque domum redire ornatum scientia hac utili magnopere vitae ac rebus gerendis accommodata) de Nericio tuo multa nar-

rare poterit. Fuit enim illic ualde ipsi familiaris. Quod autem praeter haec multum ualet, inprimisque me impulit, ut tibi illum traderem, omnibus de rebus dignus est amicitia tua, cum sit probus iuuenis, suauissimisque moribus praeditus, et omni eleganti doctrina decoratus. Amabis igitur hominem, et, si qua re poteris, ipsum iuuabis: spero te ex congressu colloquioque ipsius, uoluptatis non parum capturum. Vale. Florentia. Prid. Non. Nouemb. M.D.LXX.

X.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI SAL.

Pusilla epistola tua, sed suavis et amoris plena, quam dedisti IX. K. Nou. fuit mihi periucunda, et suo nomine, et quia secum habebat litteras Caselii nostri, quem scis, quam diligam. statim autem respondi ambobus uobis. ¹⁾ rogo te ut cures diligenter suam ad illum perferendam: interest enim mea cito ipsum scire nonnulla, quae fasciculo isto continentur.

Bellisarius, ²⁾ probus et eruditus adulescens iam diu huc uenit: reuersusque, ut arbitror, ad uos fuisset, nisi hac aestate grauitur aegrotasset. Botuitum tuum ³⁾ saepe uidi: contigit enim ipsi non semel, ut huc ueniret uariis de causis, ac semper ipsum, quibuscunque rebus potui, iuui: in qua uoluntate perseuerabo, putans me tibi quoque, cum hominem complectar, gratum facturum. Ego ualeo et toto animo corporeque occupatus sum in illo magno opere, quod institui, ac paene ad exitum perduxim. ⁴⁾ quod si perpolire potuero, statim in alteram illam curam incumbam, de qua saepe ad me scripsisti. quod etiam monumentum ingenii mei ornatum a me studiose, antequam foras prodeat, testis erit, dum manebit, mutui nostri amoris et meae erga te obseruantiae. ⁵⁾ Vale. Florentia. IX. K. Decembr. CIO IOLXXI.

Excell^{mo} uiro ac summo medico Ioanni Cratoni archiatro et consiliario
Caesaris
Viennae.

X.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII. Fol. 117.

¹⁾ Victorii responsio ad Caselium servata nobis est in Epist. ad Germ. p. 118. repet. Francof. p. 125.

²⁾ conf. Epist. V. adnot. 1.

³⁾ Botuitum quem hic dicit, idem est, qui Nericius in P. Victorii epist. ad Germ. p. 117. repet. Francof. p. 125. (nostri libelli p. 19. a.) Etiam Botuitus Nericius ex magno erat numero discipulorum Victorii, Bandin. vit. Vict. p. XXX. frequens eius fit mentio in epistolis

nondum editis Caselii ad Cratonem, quae sexto thesauri Rehdigerani volumini insunt, et eiusdem ad Victorium lib. II, 17. p. 52. et 21. p. 55. Bandin.

⁴⁾ Magnum hoc, quod respicit opus, haud dubie sunt *Commentarii in octo libros Aristotelis de optimo statu civitatis*. Florent. ap. Iunct. MDLXXVI. primum scilicet post epistolam nostram hoc nomine dignissimum, conf. Epist. nostras, XII. XIII. XIV. XV. et epist. ad Germ. a Caselio editas, p. 99. repet. Francof. p. 106.

⁵⁾ Sunt orationes et epistolae Latinae, v. Epist. III. adnot. 2. et VIII. adnot. 3.

XI.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI SAL.

Noli putare Crato me non ualde atque ex animo te diligere, quia numquam te aspexerim, neque suauitate ingenii tui coram frui potuerim: amo enim eruditionem tuam, et uoluntatem erga me singularem: quam beneuolentiam non corrumpit distantia locorum. illam autem perspexisse mihi uideor et testimoniis communium amicorum, et aliis multis huius rei signis non malis. quomodo autem possum non diligere et toto animo complecti eum, qui et me uehementer amat: et propter multas magnasque ingenii sui dotes dignus est qui ab omnibus, probis et honestis uiris, ametur? hanc igitur uoluntatem meam promptissimam erga commodam et dignitatem tuam, quibuscunque rebus potero, semper et tibi et ceteris omnibus cupidis bonarum artium declarabo: nec patiar te ulla in re studium officiumque meum desiderare. neque tamen calamus sumpsit, ut tibi nunc hoc praedicarem. quod satis certum et exploratum in animo tuo esse confido, sed cum facultatem nactus essem ad te litteras dandi certo homini et probo, qui te uisurus esset, nolui quin ad te scriberem omittere. nullum autem argumentum aliud habebam. is autem est Paulus Seghedeus, ¹⁾ natione Pannonius, missus istuc a reip. nostrae magno duce, cuius domi uiuit, utilitatibus ipsius fideliter seruiens. a me quoque homo non alienus est. quare, si ope tua ulla in re egebit, gratum mihi facies, si ei non defueris. Vale, meque ama, ut soles. Florentia. III. Id. Sept. CIO IOLXXII.

Optimo uiro Ioanni Cratoni, medico et consiliario Caesaris.

Viennae.

XI.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII. p. 119.

¹⁾ Seghedei meminit praeterea epist. XIII. quem eodem hoc itinere Viennensi etiam cum

Sambuco conuenisse huius docent litterae ad Victorium: haec enim scribit VI. Id. Dec. MDLXXII.: *Paulo Segedo, tuarum laudum praeclearo encomiasti, [sic] tua quoque causa, quod potui, praesto fui.* Lib. II, 27. p. 65. Band.

XII.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI SAL.

Non arbitror uir optime te e genere hominum eorum esse, qui leues etiam quasdam culpas in amicis aequo animo non ferunt, sed stomachantur, atque eos uehementer accusant, quamuis etiam nulla malitia, id quod fecere, commissum sit. quare confido te mihi ignoturum, et longum silentium meum in bonam partem accepturum. peccaui sane, qui statim tuis amantissimis litteris, ut debebam, non responderim, praesertim cum illis mihi commendaris duos nobiles et probos adolescentes; et, ut in amicitiam meam ipsos recipere, rogaris: dignos quidem illos propter eximiam indolem, et suaues mores, qui ab omnibus sine ullius opera diligantur. me tamen in posteriore hoc uoluntati tuae non defuisse, sed quacunque re potuerim morem illis gessisse, ipsi, ut puto, tibi significarunt. sed etiam postquam Pisas profecti sunt, ut et ueterem illam urbem, et celebre optimarum artium gymnasium uiserent, praesto semper ipsis fuit nepos meus, ¹⁾ qui illic iuri ciuili operam

XII.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII. Fol. 121.

¹⁾ Nepotem intelligit Franciscum Victorium, postea iuris consultum, qui post avi mortem orationes eius et epistolas edendas curauit, Epist. II, 28. p.66. 4. p.95. 66. p.142. 75. p.157. III, 80. p.245. Duo vero adolescentes nobiles et probi qui fuerint, in tanta iuuenum multitudine Victorii hospitium certatim quasi colentium, vix certo dicas. Vero tamen est simillimum, alterum eorum esse Hugonem Vleremanum Blotium, Belgam, iuris legitimi doctorem, quod suadent duae eius ad Victorium epistolae in sylloge Bandiniana, lib. II, 28. et 36. anno MDLXXIII. et MDLXXV.

utraque Pisis scripta. Ex harum posteriore praeterea edocemur, et a Cratone eum fuisse commendatum Victorio, et Pisis arcta amicitia iunctum cum Francisco nepote: prior epistola una cum Io. Guilelmo Svendio, libero Barone Hohenlantsbergio, et Io. Listhio, Cancellarii reginae Vngariae apud Imper. Rom. filio, conscripta est, quorum unus adolescentium illorum duorum alter fuisse videtur. Ceterum tres hi iuvenes a Victorio petunt, ut imaginem suam, quam Florentiae in atrio inferiore adfabre depictam et vivis coloribus elegantissime illustratam vidissent, alicui pictori suo ipserum aere in tabula modica depingendam concedere velit, ut quaecunque tandem se terrae habuerint, in hac memoriam

dat; et cuncta studia ipsorum honestaque desideria fouit. quod autem ut necesse nunc haberem me tibi purgare praestitit, fuit quod toto animo uersor in uigiliis illis meis, ²⁾ quas nosti, perpoliendis, ut possim aliquando graue hoc onus, et quod superat uires meas, et aetatem satis longam, ³⁾ deponere. neque enim mihi concedit senectus, etsi adhuc non ualde molesta, ut procrastinem, praesertim cum instituta habeam alia quaedam, quae si absoluero, antequam discedam e uita, non ingrata, ut spero, neque inutilia studiosis humaniorum litterarum erunt. ⁴⁾ Sed his nunc relictis gratum mihi facies, si curabis epistolam, inclusam in hac, Caselio nostro reddendam. Vale. Florentia. prid. Non. Mart. CIO IOLXXIII.

Optimo uiro Ioanni Cratoni, summo medico, ac consiliario Caesaris.

Viennae.

Victorii iucundissimam recolere, in hac eum amplecti absentem queant. Studio Blotii haud ita multo post a Cornelio Cort in aere incisa est, Bandin. vit. Victor. p. LXIII. et epist. III., 21. Ceterum Blotium postea a bibliotheca Caesaris fuisse testatur Foppens. biblioth. Belgic. P. I. p. 491. testantur praeterea epistolae duae anni MDLXXVII. *Vienna ex bibliotheca Caesarea Vratislaviam ad Cratonem missae.*

²⁾ Commentarii in Aristotelis Politica, Epist. X. adnot. 4.

³⁾ Agebat, dum haec scriberet, annum septuagesimum quartum.

⁴⁾ Orationes et epistolae Latinae, Epist. III. adnot. 2. et IX. adnot. 1.

XIII.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI SAL.

Cum ueniat istuc Paulus ille, ¹⁾ quem ego uobis olim commendaui, et quem uos opera studioque uestro tunc ornastis, compotemque sui magni desiderii fecistis, non potui non ei litterarum aliquid ad te dare: quibus significarem me ualere, et in opus meum arduum, ²⁾ quod scis, toto animo incumbere. Multo prius arbitror ad uos tristem nuntium perlatum esse de obitu magni nostri ducis, ³⁾ qui sane, quemadmodum nunc, cum penitus animam efflauit, ita non male omnino mortuus esse pluribus antea mensibus dici potuisset, cum ob grauem morbum uoce et usu paene omnium membrorum captus esset, ac saepe etiam nouis temptationibus premeretur: quae tandem quidquid restabat spiritus ei eripuerunt. extremum autem hoc uitae tempus ille traduxit non sine aliqua laude: nam et patienter tulit atrocem uim morbi, et cum reliqua uita ualde liberalis fuerit, nunc in hac ipsa animi magnitudine semetipsum uicit. ipse certe omne officium meum ei praebui, et dum uixit cotidie paene praesens adfui cum pranderet: conabar enim quantum poteram tristitiam eius minuere. delectabatur autem mirifice memoria rerum, a clarissimis uiris gestarum: et uocibus etiam eorundem plenis prudentiae. nunc quoque in inferiis tanti principis, quae sumptuosae, et magnificae parantur, de magnis uerisque laudibus ipsius orationem habebo: ⁴⁾ cuius exemplar, statim ut edetur, ad te mittam. Tu uero Victorium tuum amabis, atque eum tibi deditum esse, exploratum habebis. Vale. Florentia. Kal. Mai. CIO IOLXXIII.

Clariss^o uiro Ioanni Cratoni, summo medico, et consiliario Caesaris.

Viennae.

XIII.

Thesauri epist. Rehd. Ms. Vol. VIII. Fol. 128.

¹⁾ Est Paulus procul dubio Seghedeus, v. epist. XI. adnot. 1.

²⁾ Haec quoque de Commentariis in Aristotelis Politica dicta sunt, v. epist. X. adnot. 4.

³⁾ Cosmus Medices, Magnus Etruriae Dux, obiit XI. Kal. Maias anni MDLXXIV.

⁴⁾ Pronunciavit Victorius epitaphium disertissimum in aede Divi Laurentii XVI. Kal. Iunias anni MDLXXIV. Oratio eodem anno et mense typis est mandata in officina Bartolom. Sermartelli, conf. Epist. ad Germ. a Caselio editas, p. 125. iterum evulgata est in Victorii orat. et epist. p. 47. sqq. ed. Iunct. Italice eam reddidit Franc. Bocchius, MDLXXIV.

XIV.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI SAL.

Haec brevis admodum epistola erit, qua tibi leue onus impono, ut cures fasciculum, inclusum in ea, fideliter mittendum ad Caselium nostrum. Ipse ualeo, et toto animo et corpore incumbo in editionem meorum in libros Aristotelis de optima rep. commentariorum: ¹⁾ sustineoque labores et molestias incredibiles. Tertia pars operis fere iam absoluta est: ante quam tamen ad exitum totum perductum sit, annus paene integer requiritur. Cupio me apud te excusari ob tam longam litterarum intermissionem. spero autem, cum intelligas causam huius mei silentii, te mihi facile ignotum: omnis enim temporis erepti huic studio, quod quanti intersit ad existimationem meam uides, rationem mihi diligenter reddendam puto. ²⁾ Vale. Florentia. XIII. K. Septembr. CIO ICLXXV.

Clariss^o uiro Ioanni Cratoni, medico et consiliario Caesaris.

XIV.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII.
Fol. 125.

¹⁾ v. Epist. X. adnot. 4.

²⁾ Neque fefellit senem egregium spes de operis Aristotelici pretio ac dignitate concepta. v. Fabric. Bibl. Graec. T. III. p. 271. 366. Harl. Io. Gottl. Schneideri praef. ad Aristot. polit. p. XX.

XV.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI SAL.

Postremae tuae litterae, illo ipso tempore datae, quo graue uulnus acceperas, ¹⁾ una cum reliquis probis uiris et publicae quietis amatoribus, ex interitu optimi imperatoris, sero admodum mihi redditae sunt. ut autem uideas mihi tecum in hoc quoque conuenisse, ego etiam morte Maximiliani ualde dolui: audiueram enim eum, ut qui institutus prima sua aetate omnibus ingenuis artibus, toto animo diligere solitum studia litterarum: et qui multum in ipsis profecissent, ornare, atque omni genere benignitatis prosequi. quare cum mihi mandatum esset, ut ἐπιτάφιον λόγον in eum haberem, ²⁾ libenter suscepi hanc curam: tetigique pro tempore particulam summarum ipsius virtutum; cunctas animi dotes et praeclara facta commemorare non potui: neque enim mihi plane nota erant, et spatium etiam pusillum non siuit, ut accurate colligerem. Quod incommode factum fuisse in curatione ipsius extrema et contra praecepta ueterum innuis, non bene intellexi. De lege etiam illa uetere Atheniensium nihil umquam me legisse memini: et praeterea cum quaesiuero de eo e pluribus eruditis hominibus, nihil ab ipsis expiscari potui. ³⁾ Commentarios meos in πολιτικά Aristotelis, statim ut editi sunt, ⁴⁾ ad te misi,

XV.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VI. Fol. 239.

¹⁾ Maximilianus II. Imperator discessit e vita IV. Id. Oct. MDCXXVI., non eodem, quo Cosmus Medices, ut ait Bandin. vit. Vict. p. LXVII., sed biennio post.

²⁾ In exequiis Maximiliano Imp. Florentiae in aede Divi Laurentii persolutis publici oratoris munere rursus functus est Victorius Prid. Id. Nouembr. anni MDLXXVI. Eodem anno impressa est oratio Florentiae in officina Iunctarum, repetita in Victorii orat. et epist. p. 60. sqq. Italice expressit Petrus Deiuss anno post.

³⁾ Neque nobis de uetere illa Atheniensium lege satis constat, quum litterae Cratonis, ad quas respondet Victorius, periisse videantur: nisi forte legem Atticam respexerit de medicis, aegroti mortem non praestantibus, apud Antiphontem, ὁ μὲν ἱατρός οὐ φονεύς ἐστὶ, ὁ γὰρ νόμος ἀπολύει αὐτόν, Tetral. III. accus. poster. 5. p. 40. Bekk. Wachsmuth. de antiq. Athen. T. II, 1. p. 269.

⁴⁾ Commentariorum Aristotelicorum *difficillimum opus* anno MDLXXVI ad finem perduxerat et emiserat. Vrgebat editionem iam ab anno MDLXIX., v. Epist. X. adnot. 4.

ut uoluntati tuae satisfacerem, qui mihi non semel ostenderas te hoc ualde cupere. siue incuria igitur, siue parua fide eius, qui receperat se hoc munere functurum, euenit ut ad te non peruenirent. quare nunc iterum ad te mitto. dedi autem Ioanni Albertio, ⁵⁾ amico meo summo, qui missus est istuc orator Magni nostri ducis. ⁶⁾ gratum igitur mihi facies, si quacunque re potueris, ipsum, dignum profecto uirum, cui omnes libenter placeant, iuuabis. quod spero te facturum ob singularem tuam in me beneuolentiam. Praeterea recordor te misisse ad me in quodam fasciculo litterarum tuarum inclusam imaginem meam, ⁷⁾ quam amanter curauit exprimendam in aere Hubnerus ⁸⁾ uir doctissimus, et mei amantissimus. illam unam tunc honoris mei

⁵⁾ Brevem Io. Albertii mentionem inuenimus apud Scip. Ammiratum, histor. Florent. lib. XXXI. T. III. p. 420.

⁶⁾ Franciscus I. Medices Cosmum patrem in regno Etruriae sequutus erat, intercessitque familiaritas non exigua inter eum et Victorium. Plures huius ad Franciscum leguntur epistolae in editione orat. et epist. Iuntina, ipsamque Magno Duci inscribit.

⁷⁾ Imaginum Victorii in aere incisarum elenchum dedit Bandin. vit. Vict. p. VIII., enumeratque quinque: ab his tamen omnibus differt ea, de qua hic sermo est.

⁸⁾ Thomas Hubnerus, Berolinensis, magister fuit Ioachimi Friderici, Marchionis Brandenburgensis, ad quem inter epist. ad German. a Caselio editas complures extant Victorii, p. 43. 56. 126. (Francof. p. 46. 60. 134.) Ipse quidem nunquam fuit in Italia, sed Caselio intercedente inter eum et Victorium mutui officii et litterarum commercium erat ortum. In epistola postrema prid. Id. Dec. MDLXXV, ad Hubnerum data eiusdem imaginis mentionem facit Victorius: *missa est ad me a Ioanne Cratone imago mea profecta a te, illa quidem exi-*

mie facta et a bono artifice expressa: qui tamen in meliore argumento summum ingenium suum exercere debuit. Pergit tunc: sed nolo hoc reprehendere, cum a vobis nimis magnis mei amatoribus, exortum sit: in quo etiam partes aliquas fuisse puto Ioachimi Friderici, regis tui, optimi et doctissimi adolescentis, quem tu omni liberali arte perpolisti, reddidistisque ceu Phoenix ille Achillem, testimonio summi poetae fertur, oratorem verborum et actorem rerum. Ipsius Hubneri epistola una ad Cratonem in thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. II. adservatur, viginti et una ad eundem datae ibidem Vol. IX. Etiam in his aliquoties mentio fit imaginis Victorii, primum Berol. XXI. Sept. MDLXXV. Cum ad te proxime scribam, Petri Victorii imaginem una mittam. Curauit enim eam studio et impensa mea typis aeneis insculpendam, ut in charta exprimi possit et communicari cum pluribus. Qui Victorium viderunt, ad uiuum eius faciem repraesentari testantur. Cum haec scriberem absoluta nondum erat: tunc Berol. postrid. Cal. [sic] Oct. MDLXXV. Quod tibi me facturum superiore epistola receperam, id iam facio. Mitto enim ad te doctissimi et optimi nostri P. Victorii imaginem

causa dedi Magno nostro duci, qui delectatus est ea uehementer: laudauitque amorem egregium uestrae gentis in me. ⁹⁾ studui postea istinc eruere exemplar aliquod ipsius, usus opera mercatorum nostrorum, qui responderunt, se nullibi inuenire potuisse. quod magnopere miratus sum. morem mihi gesseris, si renouabis munus illud: ualde enim pertinet ad dignitatem meam, intelligi ab omnibus me carum esse uestrae honestae nationi, et omni genere laudis abundanti. Vale. Florentia III. non. Quinct. CIO IOLXXVII.

Clariss. uiro dno Ioanni Cratoni, medico et consiliario Caesaris.

Viennae.

sic expressam, ut ipsius faciem ad uiuum referat, testibus iis omnibus, qui Victorium nouerunt familiariter. Consilii autem mei ratio haec est. Cum me sperarem eius negotii gratia, quod iam tenes, ipsum Ratisbonam uenturum, atque omnino uellem propter me ipsum afferre aliquid, quo non-nihil delectaueris, in mentem mihi uenit de Victorio, ut cuius eruditionem et sapientiam praeclaram ex editis ab illo ingenii sui monumentis perspexisses, atque nisi fallor, admiratus esses, probitatem uero et humanitatem summam iam pridem amares; eius etiam uultum et os placidum et amabile studio meo adspiceres. Archetypum nostrum, iusta magnitudine depictum in tabula linea, [lignea?] Franciscus Victorius, Petri nepos, ad Ill. Princ. meum Ioach. Fridericum anno abhinc quinto dono misit: et in hanc quam uides formam redegit pictor egregius, et ipse patria Florentinus, qui Victorium saepissime uidisset: ut quin uera sit, quam mitto, imago minus dubitandum uideatur: denique Berol. XXIII. Oct. MDXXV. Gratam tibi

fuisse in effigie Victorii mittenda uoluntatem meam laetor. Elaboratam fuisse Romae nesciui: alioquin cura et sumptu hoc supersedere poteram: tamen me eius adhuc quidem non poenitet. Ab aliquibus enim non ultimae notae hominibus, cum quibus effigiem hanc communicauim, gratiam me studio meo iniisse intelligo. Qua re praeclarum me operae pretium fecisse arbitror. Tantum igitur de imagine Victorii. Eximium Hubneri elogium dedit Nic. Leuthinger, Scriptor. de reb. Marchic. Brandenb. MDCCXXIX. Vol. I. p. 413. Ioachimus Fridericus iam quartum decimum attigerat aetatis annum, in honestis disciplinis a Thoma Hubnero Berlinense, viro sapiente industrioque et in Latina atque Graeca lingua aequae ac in aliis artibus probe exercitato, quem ipsi pater praeceptorem asciverat, egregie educatus.

⁹⁾ De insigni amore Victorii erga Germanos v. ipsum epist. VI. et epist. ad Germ. p. 16. Greenii animadv. philol. et hist. T. III. p. 60. Freytag. ad epist. viror. doct. p. 74.

XVI.

PETRVS VICTORIVS IOANNI CRATONI SAL.

Accepi epistolam tuam Crato sex. K. Febr. Praga datam, quae mihi fuit periucunda: perspexi enim ex ea, ueterem tuum in me magnum amorem nullam in partem diminutum esse tam longo temporis spatio, quo ad te nunquam scripsi: neque tamen id a me commissum est, quod ceperit me obliuio singularis tuae beneuolentiae erga me, sed omni hoc tempore uixi in maximis molestiis: acerbisque casibus conflictatus fui, quae mala nescio quomodo sustinere ac tolerare potuerim, omnes certe, qui me cognoscunt, non sine causa magnopere mirantur. remedium autem unum fuit tantorum fortunae uulnerum, quod me totum in litteras conieci, expertusque sum uerum esse, quod a sapientibus doctisque uiris memoriae proditum est, in aliis multis bonis, quae secum ferunt studia bonarum artium, portum ipsas esse, solaciumque rerum aduersarum. Sed haec omittamus, quae libenter, si fieri posset, penitus ex animo delerem. Narrabo tibi potius in quo operam tuam desidero, ut seruiam uoluntati amici hominis, quem ualde diligo. Vetus quidam auditor meus, ¹⁾ ciuis noster, et honesto sane loco natus, cum studii multum posuisset in humanioribus litteris, totum se postea dedit iuri ciuili perdiscendo, in quo cum multum profecisset, exerceri postea uoluit in eo aliis tradendo: pluresque annos publice in Pisano gymnasio ipsum docuit, laudemque inde aliquam consecutus est, is cuperet, si honestum locum apud uos inueniret, in eo interpretando uersari, in aliqua istarum urbium in qua haec studia florent, potissimum autem in Ingolstadiensi, atque hoc quia audiuit isthic morem potius esse accurate exponere responsa antiquorum iurisconsultorum,

XVI.

¹⁾ Nomen viri ignoratur.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. VIII.

Fol. 126.

ueteresque leges quam in quaestionibus ac saepe etiam sophismasi doctores
illarum totos occupari, quam uiam rationemque ille amauit ac ueriores esse
putat; Rogo te ut suscipias aliquam curam de hac re. Scripsi etiam de hoc
iis ipsis diebus ad Sambucum nostrum. Vale. Florentia. Idib. Febr.
CIO IO LXXIX.

Clarissimo uiro D. Ioanni Cratoni a Craftheim, medico et consiliario
Caesaris.

XVII.

PETRVS VICTORIVS THOMAE REDIGERIO S.

Audiui libenter Redigeri optime, te nunc in uicina nostrae urbe morari, atque istic studiis tuis diligenter operam dare: spero enim fore ut aliquando tibi aliqua in re ex hoc loco commodare possim, quod si contigerit, inuenies me promptum paratumque tuis utilitatibus. ¹⁾ noli igitur dubitare, quin utare studio atque ope mea in omni re quae tibi prodesse possit. Si scribere etiam ad Cratonem hoc tempore uolueris, ego facultatem habeo magnam litteras ad eum tuto celeriterque mittendi. quare possum etiam in hac re te aliquantulum iuuare: demumque, ne longior sim, ero semper praesto, quacumque ratione potero, tuae uoluntati. Mitto autem nunc ad te librum meum, ²⁾ qui modo est editus. eum tu, cum feriatu eris, et grauioribus litteris solutus in manus aliquando capies: hoc enim profecto ille boni in se habet, quod paucis singulis capitibus id quod tradere et admonere uult, explicat: potestque qui legit, ubi ipsi commodum est, finem facere suae lectionis: uarietate enim quoque retinere animum ipsius conatur, aut saltem reficere et fastidio, si quod forte ex illis rebus exortum esset, liberare: quanta enim uis sit nouitatis nosti. cum ea etiam quae ualde iucunda sunt, soleant saepe mortales satiare: ne dum hae meae satis tenues: nec ualde sua ui suaues animaduersiones. Sed de hoc tecum non amplius disputabo. munusculum igitur meum qualecumque est ab optimo animo profectum, et tui honoris cupido, laeto

XVII.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. II.
Fol. 88.

¹⁾ Rehdigerum Victorio per litteras XVI.
Kal. Quinctil. MDLXVII. datas commendaverat Crato, P. Victor. epist. ad Germ. a Caselio

edit., p.92. Francof. p.98. conf. quae monuimus ad harum epist. sextam.

²⁾ Variarum lectionum novi libri XIII., primum anno MDLXVIII. ineunte, iterum MDLXIX. editi.

animo accipies, et sodales istos tuos, probos et eruditos iuuenes, ³⁾ meis uerbis salutabis. Vale.

Florentia. VII. id. Ian. M.D.LXVIII. ⁴⁾

Al molto mag^{co}. Sg m. Tommaso Redigero, Sg suo oss^{mo}

a Siena.

³⁾ Qui hi fuerint iuuenes, ambigitur: Bassevitijs enim tum iam redierat in patriam, Neodicus vero Patavii remanserat, v. Alb. Wachleri vita Rehd. p.14.

⁴⁾ Errat Victorius in anno: debet haec epistola scripta esse Ian. MDLXIX., conf. epist. II. adnot. 3. et epist. XVIII. adnot. 8.

XVIII.

PETRVS VICTORIVS THOMAE REDIGERIO SAL.

Perspexi ego statim, te ut uidi, egregiam tuam indolem adolescens optime: incensusque sum desiderio magno tibi placendi. cui uoluntati meae uiam antea munierat suis litteris Crato, qui te mihi diligenter commendarat: ¹⁾ et ut quacumque re possem, honori tuo commodisque praesto essem rogauerat. Cratonem autem ego diligo uehementer, ut probum et doctum uirum: ualdeque dignitatis meae studiosum. omni igitur re, qua cognouero me posse illi satisfacere, toto animo semper in ipsam incumbam. feci autem, quod potui, accommodatumque esse existimaui ad honorem tuum atque animi uoluptatem: conatusque sum etiam nonnulla, quae nescis, eodem pertinentia: etsi illa exitum non habuerunt, uoluisssem uero ²⁾ multo plura praestare me posse, quae digna erant persona et probitate tua: illa tamen cum superent meas uires, confido me apud te excusatum fore: nemo enim cogi potest id moliri, quod efficere non ualet: atque hoc semper iudicium fuit sapientium uirorum: quod Hesiodus etiam, cum sedulo hortaretur ad gratiam referendam, tetigit. ³⁾ huius autem animi erga te et laudem tuam, donec uiuam, semper ero. uidebis ergo tu omni tempore, si qua in re utilitatibus tuis inseruire possim; me certe semper ⁴⁾ habebis promptum paratumque tuis commodis persequendis. Neque tamen te nunc oportebat ob tam tenue munus exileque, ⁵⁾ praesertim cum liber communis peruulgatusque iam factus sit, tantopere me lau-

XVIII.

Thesauri epist. Rehdig. Ms. Vol. II. Fol. 89.
— Iam antea impressa est in Epist. P. Victorii ad Germ. a Caselio editis, p. 113. repet. Francof. p. 120.

¹⁾ De primo hoc Rehdigeri ad Victorium accessu in agro Cassianensi IV. Id. Oct.

MDLXVIII. audias ipsum Victorium narrantem litteris ad Cratonem, hoc libello p. 4. repetitis.

²⁾ uero non habet ed. Cas.

³⁾ Hes. op. 355. sq.

⁴⁾ semper non habet ed. Cas.

⁵⁾ v. Epist. XVII. adnot. 2.

dare . praeterquam quod ampliore dono ipsum compensasti . nesciebam autem ego ⁶⁾ te uenatorem esse : aut si forte studio illo delectarere , quod proprium est aetatis et nobilitatis tuae , istic saltem ipsi operam dare . Sed puta me in hoc tecum iocatum esse . quod vero ad rem ⁷⁾ pertinet , commendo ego ualde liberalitatem tuam ; atque id , quod supra etiam , ab animo sincero profectum , tibi narraui , itero asseueroque me semper , quacumque re potero , laudi tuae fauturum .

Vale . Florentia IIII . Kal . Febr . CIO IO LXVIII . ⁸⁾

Al molto mag^{co} . Sg m . Tommaso Redigero , Sg suo hon^{do} .
In Siena .

⁶⁾ ego non habet ed. Cas.

⁷⁾ ad te ed. Cas.

⁸⁾ MDLXIX . ed. Cas . quae anni notatio unice est vera : nam IV . id . Oct . MDLXVIII .

primum ad Victorium salutandum Senis Florentiam pervenerat Rediger , v . epist . II . adnot . 3 . et epist . XVII . adnot . 4 .

XIX.

EPISTOLAE

HIERONYMI MERCVRIALIS ET PETRI VICTORII

MVTVAE.

HIERONYMVS MERCVRIALIS MEDIGVS

PETRO VICTORIO S. P. D.

1. Hactenus doctissime VICTORI, per illustrissimum Dominum meum ¹⁾ tecum egi, ut LVCRETIVM virum maximum ea modestia, qua debeo, contra te defenderem: nunc vero quum ex postremis, quas ad ipsum dedisti, literis non modo ab incoepta opera te non desistere, verum etiam defensiones meas, quasi leves et vanas parvi facere perspexerim, eas magis confirmare decrevi; illud unum hac laudabili occasione me consequuturum sperans, ut a te viro omnium aetatis nostrae doctissimo, quod maxime opto, multa edocear. Quare id ante cetera a te summopere peto, ne quae dixero, tui, quem omnium maxime veneror, incusandi, aut meae opinionis, quod obstinatae mentis homines facere solent, tuendae gratia dicta putes, sed ne huius disputationis veritas a quoquam desideretur, neve LVCRETIVS a me, qui eius auctoritatem maximi facio, indefensus maneat. Et quoniam in iis, quas dixi, literis ad disputationem de particula COR tantum respondisti, de eadem solum a me sermo habebitur.

2. Scribebas enim stomachum ab antiquis *καρδία* esse appellatum, et idcirco THVCYDIDIS verba male a LVCRETIO interpretata fuisse, qui *καρδία* non stomachum, sed COR dicere maluit. Respondebam, ni fallor, ab antiquis non proprie stomachum, sed tantum ventriculi os *καρδία* vocatum inveniri, quod RVFVS Ephesius et GALENVS docent, neque absurdum videri,

Prodiit inter epist. cl. Ital. et German.
ad P. Victorium, editas ab Ang. Mar. Bandi-
nio. Florent. MDCCLVII. lib. I, 48. p. 111.

¹⁾ Alexander Farnesius Cardinalis, v. huius
epistolae sect. 5. adnot. 3.

ut latini potuerint, quemadmodum graeci, sub cordis nomine, ventriculi os intelligere. Has rationes, quoniam tibi admodum probatae non sunt, firmiores reddere conabor, atque illud inprimis dicam, LVCRETIVM eo in loco minime in animo habuisse THVCYDIDIS orationem in linguam suam exacte transferre, et propterea nequaquam damnandum, si quid apud ipsum ab auctoris graeci sententia diversum legatur; quod autem hoc ita sit, omnibus perspectum esse potest, qui latinis graecas conferentes, facile cognoscunt, multa apud LVCRETIVM mutata, transposita, diversa, atque aliter intellecta, narratave, ac in THVCYDIDE reperiantur, esse.

3. Sed quum hoc in aliis sexti illius libri locis pro comperto habeam, in hoc tamen a te notato, minime ipsum a THVCYDIDIS sensu recessisse credo; ad quod adserendum tria mihi statuenda sunt. Primum apud veteres omnes, *καρδίαν*, aut os ventriculi, aut cor ipsum fere semper, stomachum raro significare; id namque testatum saepissime fecit GALENVS, cui magnam deberi fidem nemo inficiatur: alterum est *στόμαχον* apud graecos duo significasse, aliquando ventriculum scilicet universum, ubi conficiuntur alimenta, frequentissime autem ductum illum, qui inter fauces, ac ventriculum collocatur, quemve Graeci, et praesertim ARISTOTELES interdum *οίσοφάγον* Latini gulam nominarunt, aliud ab his duobus *στόμαχον* Graecis designare raro observavi; quando HOMERVM, HIPPOCRATEM, PLATONEM, ARISTOTELEM, RVFVM, GALENVM, non alia fere significatu, quam praedictis duobus unquam adcepisse quisque cognoscere queat: quod si interdum pro ore ventriculi usi reperiuntur, id non proprie, sed *καταχρηστικῶς* ut Galenus VII. aphor. LVI. adserit, fecisse videntur; et ne quis POLLVCEM in II. lib. ²⁾ mihi adducat, stomachum, asperam arteriam quoque vocatam dicentem, sciri velim apud ipsum, stomachum eo in loco pro gulae principio, quod ductibus ambobus quasi commune est, capi; ut etiam paullo infra. Nam et literam POLLVCIS mendosam esse reor, quando scribit: *ὁ δὲ στόμαχος ἔγκειται μὲν*

²⁾ Iul. Poll. II, 202. 207. eandem coniecturam profert Mercurial. var. lect. I, 1.

ἐνδοθεν τῇ ῥάχει, κατατείνει δὲ εἰς πνεῦμονα, ubi legendum puto εἰς κοιλίαν; ex his enim subsequentibus verbis sic esse legendum adparet, τοῦ δὲ στομάχου καταλήγοντος εἰς τὴν κοιλίαν.

4. Tertium est stomachum Latinis quoque frequentissime ventriculum, saepe gulam significasse; quod vero pro ore ventriculi ea vox fuerit usurpata, numquam hactenus observavi: sed ne haec temere adserere tibi videar, quaeso LVCRETII, HORATII, CELSI, PLINII, CAELII AVRELIANI locos omnes perscruteris, ubi stomachi mentio aliqua habeatur; facile, spero, intelliges, numquam aliud apud ipsos stomachum designare, nisi gulam, aut ventriculum. Quibus ita positis, neminem futurum arbitror, qui non iudicet, LVCRETIVM latinae linguae observantissimum minime potuisse καρδίαν, quae THVCYDIDI ventriculi os significabat, stomachi nomine quod nihil minus quam id sonat, transferre, et ideo satius ipsi visum, ut Graecos imitatus, cor diceret; quod si auctores alii ea voce ita usi non inveniantur, propter hoc absurdi nil a LVCRETIO commissum fuerit, si loquendi libertate in multis aliis absque crimine usus, quum stomachum eo in loco transferre non posset, neque stomachi os dicere vellet, latinam vocem in graeca significatione usurpaverit, praesertim quum tu optime memineris multa alia huiusce generis penes scriptores semel tantum, praeter communem aliorum consuetudinem, usurpata inveniri.

5. Porro quod dixerit COR MOESTVM, alias ex GALENO rationem adtuli: nunc idem repeto, nihil in corpore nostro aeque moestitiam parere, atque ventriculi os male adfectum, et propterea LVCRETIVM, sapienter COR MOESTVM dixisse, ut eam partem, videlicet ventriculi os, proprie exprimeret, quam NEMESIUS etiam in libro de nat. hum. cap. XX. ex GALENI sententia τῆς λύπης ὄργανον statuit: quid quaeso, bone VICTORI, inconvenit, ut alibi cor pro ore ventriculi, alibi pro corde LVCRETIVS noster adceperit? certe quando dixit

Omnia tum vero vitae claustra lababant

felicissime ea THVCYDIDIS verba μετὰ μεγάλης ταλαιπωρίας interpretans,

id totum expressit, quod in oris ventriculi pravis adfectibus non raro evenire sciunt medici, animi scilicet defectiones, syncopas, atque etiam interdum mortes. Quare videre nequeo, cur hoc LVCRETIO non facile condonare tibi placeat. PLVTARCHI demum, quos ad ALEXANDRVM FARNESIUM Cardinalem Dominum nostrum misisti, restituti loci magnam tibi sane laudem pepererunt: maiorem autem peperissent, nisi HIERONYMVS FROBENIVS Basilaensis Typographus, multis annis ante hanc gloriam praeripuisset; quippe qui volumine opusculorum PLVTARCHI graeco a se edito ita plane, quemadmodum tu prudenter coniecisti, eos restituit.

6. Plura de hac re ad te non scribam, persuasum illud habens, te postquam rem hanc exactius consideraveris, vel sententiam mutaturum, vel saltem gravioribus rationibus eam comprobaturum. Interim scias velim, te a me plurimum observari, et coli, non tantum, quod videam Dominum meum te aeque ac quemvis alium aetatis nostrae eruditum hominem aestimare, et incredibili amore prosequi, verum etiam quia animi tui singularis bonitas, nec non doctrinae praestantia, ita omnibus notae sunt, ut qui te non diligit, ac veneretur, a nemine amari mereatur. Vale. Romae VIII. Eid. Dec. MDLVII. ³⁾

³⁾ Errore aperto laborat subscriptio epistolae, quae data est Romae et eo quidem tempore, quo maxima auctoritate apud Alexandrum Farnesium Cardinalem florebat Mercurialis. Anno enim MDLXII. quum Foro Livii, patria eius urbe, legatus Romam mittendus esset ad Pium IV. Pontificem, ipse a civibus suis dignus habitus est, qui obiret munus: ibi tunc in Alexandri notitiam et

consuetudinem pervenit, peregitque in eius familia integrum septennium, donec anno MDLXIX. a Senatu Veneto Patavium vocaretur, Frid. Boerner de vita Hieron. Mercurialis, p. 12. et Renauldin. Biogr. univ. T. XXVIII. p. 356. In hoc igitur septennium incidit epistola nostra, et brevi ante responsum Victorii, igitur VIII. Id. Dec. MDLXVII. scripta esse videtur, v. epist. seq. adnot. 41.

PETRVS VICTORIVS HIERONYMO MERCVRIALI S.

1. Duo primum fuere, Mercurialis ¹⁾ humanissime, quae me scriptis tuis statim respondere non siuerunt. alterum eorum fuit quia nomen auctoris eorum in ipsis, ut moris est, additum non erat. alterum uero, quia arbitrabar illum ipsum quicumque foret, ludere mecum ac iocari; cuius rei argumentum erat quod nomen reticuerat. nunc uero cum te patefeceris, uideareque serio mecum agere, simulque pergas opinionem illam meam oppugnare, non mihi uisum est amplius tacendum: ne forte silentium meum aliquid incommodi pareret. quod multis modis in ista nobili ciuitate et regina cunctarum aliarum, usu uenire ac contingere posset.

2. Non possum autem non magnopere mirari te, doctum hominem ac summum medicum; eundemque magni ingenii uirum, ut ego accepi, ac facile credo, veritatem huius rei non uidere, quae tam plana et aperta est. [*nam quid aliud te impellere potest, ut mecum tam uehementer contendas?*] ²⁾ neque enim ego cum Lucretio mihi bellum gerendum unquam putaui: quem semper laudibus extuli, ac quacunque re honeste potui ornaui. quod parua ingenii mei monumenta multis locis testantur. neque tamen debeo, si quando ille lapsus est, et alicui errori affinis inuenitur, ipsum sectari. cum enim hominem, quantum ratio patitur, diligam, puroque ipsius et copioso sermone magis quam sententiis delector, ³⁾ non debeo tamen minus homines aetatis nostrae amare, ac quacunque re possum illis non prodesse conari. Solus ne ego aut primus hoc tempore docui ueteres illos, magnos auctores, in exprimendis Graecorum sententiis aliquando peccasse? nonne extitere, qui et M. Ciceronem et Virgilium reos huius criminis aliquando egere? nec tamen ita astute aliqui ipsos aggressi sunt, contraque eos tantus tumultus excitatus

Thesauri epist. Landishut. Ms. Vol. II.
Fol. 390—396. — Iamiam impressa in P. Victorii
orat. et epist. p. 146. ed. Iunct.

¹⁾ Mercuriali ed. Iunct.

²⁾ Quae cancellis circumsepsimus, absunt
a cod. Landish.

³⁾ delecter, ed. Iunct.

est. (non accuso te hoc loco Hieronymus, qui amice id et moderate fecisti) semper enim ueritas amicitiae anteponenda est: cunctosque hoc facere oportere, sententia et iudicio sapientium testificatum est. Sed ad ipsum locum, his nunc relictis, ueniam, de quo mihi tecum concertatio est.

3. Scripsi ego uideri Lucretium ⁴⁾ errasse, qui in sententia Thucydidis ⁵⁾ uertenda, non uiderit, *καρδία* illic non cor, ut ille putauit, sed stomachum ualere. notum enim est et testimoniis optimorum scriptorum confirmatum, in Graeco sermone non unum tantum ostendere id nomen; sed duplicem eius notionem esse, cum significet etiam superioris uentris principium, et quasi os, ac totum quoque saepe illum. tu uero putas cor etiam apud Lucretium idem eo loco ualere: uoluisseque illum id Graecum uerbum exprimere. Velim autem mihi indices ubi forte, aut ipse alio loco, aut alius quispiam bonus Latinae linguae auctor, siue etiam non satis bonus, ita hoc nomen usurparit. nam si Lucretius ita purus scriptor candidusque est, ut est, quod tu quoque fateris, debuit magnopere cauere ne noua hac inauditaque notione huius nominis patrium Latinumque sermonem inquinaret. Notum est etiam, ipsum de egestate suae linguae uehementer queri, quod si huiusmodi aliquid moliri, sibi licere putasset, non oportuisset eum tantopere paupertatem Latinae orationis accusare: cuncta enim, ita ipsi facilia dictu, procliuiaque fuissent. Nec potest etiam dici Lucretium more poetarum id fecisse. neque enim fuisset hoc unum aliquod eorum uerborum, quibus passim poetae orationem suam illustrant et grandiore honestioreque reddunt. aut enim translatis, aut externis, aut uetustis uerbis utuntur, cum aliquid dignitatis suae dictioni comparare uolunt: aut aliqua huiusmodi ratione, quae cunctae diligenter traditae sunt ab optimis huius artis magistris. idest immutant communem aliquam vocem, aut demendo inde aliquid, aut ipsi addendo. Nec tantum sibi tribuerent, ut longe aliter caperent peruulgatam uocem, ac consuetudo ipsa soleret. nulla autem aetas aut gens, Latini sermonis particeps, stomachum cor appellauit.

⁴⁾ Lucret. 6, 1150.

⁵⁾ Thucyd. 2, 49, 3.

4. Sed hoc relinquamus, quod ita certe firmum solidumque est, ut conuelli posse non uideatur. uideamusque ea quae sequuntur. unde manifesto deprehendemus, quae sit ratio illic eius uocis, conferamusque inter se sententias utriusque scriptoris. nam tu certe concedis Lucretium illic proposuisse sibi exprimendum Thucydidem. aliter enim numquam diceres inusitatam, penitusque nouam ipsum notionem huic nomini assignasse, nisi imitari Graecum scriptorem uoluisset. Latinus igitur inquit: ⁶⁾

Inde ubi per fauces pectus complerat:
significans uim illam saeuam eius morbi, totum pectus oppressisse. quod non dixerat Graecus, qui tantum commemorauit ipsam in pectus descendisse. non potuisset igitur, si hoc fecisset, non peruenire ad cor, quod illic quidem certe sedem suam habet. quae sequuntur uero ⁷⁾

et ipsum

Morbida uis in cor maestum confluxerat aegris,
si quis accurate attendat hoc declarant, et quod obscure prius dixerat, aperiant: morbum scilicet illum ex omnibus pectoris partibus se coniecisse in cor. neque enim noui aliquid addit: ad aliamue ullam corporis partem peruenisse ipsum narrat, his uerbis, sed omne suum uirus illuc effudisse: est autem *ἐμφατικώτερον* additum illud ipsum, quasi enim dixit in arcem praesidiumque uitae. Hoc praeterea uerum esse testatur uersus qui sequitur. ⁸⁾

Omnia tum uero uitai claustra lababant.
cuius uersus quis umquam sensum hunc esse negaret? nisi qui ueritati repugnare prorsus uellet, et obstinate sententiam suam tueri. cum id factum esset; morbusque ille acer in cor confluxisset: tunc firmamenta uitae, quaeque ipsam sustinent, ⁹⁾ cuncta temptari et labefactari coepisse, quod necesse erat fieri; principio uitae et quasi domicilio, fracto ac debilitato.

⁶⁾ Lucret. 6, 1149.

⁷⁾ Lucret. 6, 1149. 1150.

⁸⁾ Lucret. 6, 1151.

⁹⁾ *sustinet* ed. Iunct.

5. Tu uero putasti, ipso interpretari uoluisse Lucretium Graeca haec Thucydidis ¹⁰⁾ uerba, *μετὰ μεγάλης τάλαιπωρίας*, quod cui probaturus sis, uidebis. Ego certe neminem te arbitror inuenturum cui hoc persuadeas. quis enim non uideat apta haec uerba esse e superiore nomine, *ἀποκαθάρσεις*, quod ostendit praenomen, *αὗται*, ante ipsa positum, intellexisseque Lucretium uarias illas rationes, quibus bilis ¹¹⁾ e stomacho eiicitur, quae purgationes molestae in primis et aerumnosae eo tempore erant. perperam igitur ac misere illa conuertisset, nedum felicissime id facturus fuerit, ut tu existimasti, si illo modo ipsa reddidisset.

6. Quod autem supra dixi, etsi satis sua sponte planum est, magis tamen adhuc perspicuum foret, nisi duo illi uersus inter superiorem illum et inferiores hos, itidem duos, interiecti fuissent, non sane suo loco, si uerum ordinem Thucydidis, prudentissimi et accuratissimi scriptoris spectamus, collocati. quod etiam aliter cognosci ac certo teneri potest. intelligo autem hos: ¹²⁾

Spiritus ore foras taetrum uoluebat odorem,
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.
secutum enim fuisset, quod comprobatur et auget superiorem sententiam. ¹³⁾

Atque animi prorsum uires totius et omne
Languerat corpus, leti iam limine in ipso.
nam supra posuisse uerba Graecum auctorem, quae uertit Lucretius illis uersibus, apparet: etsi posteriore illorum imaginem exposuit, ut rem magis illustraret, et quasi ante lumina eorum, qui legerent constitueret. ¹⁴⁾ καὶ πνεῦμα ἄτοπον, καὶ δυσώδες ἡφίει. Hoc etiam strictim attingere alienum non fuit, ut perspiceretur, quam parum diligens fuerit in tota ea parte interpretanda Lucretius. sed redibo iam ad ea, quae antea explicabam.

7. Attende sodes sententias Graeci auctoris, qui tantum commemorat,

¹⁰⁾ Thucyd. 2, 49, 3.

¹¹⁾ quibus morbus ed. Iunct.

¹²⁾ Lucret. 6, 1152. sq.

¹³⁾ Lucret. 6, 1154. sq.

¹⁴⁾ Thucyd. 2, 49, 2.

morbum illum in pectus descendisse; neque adiungit ipsum cunctas pectoris partes peruasisse. puto autem eum ostendere uoluisse recta semper morbum iter fecisse atque ita ad stomachum peruenisse, quo cum accessisset, illic tamquam in firmiore sede mansisse, aliquantumque in eo loco restitisse. hoc enim aperte ualet illud, ¹⁵⁾ καὶ ὁπότε εἰς τὴν καρδίαν στηρίζαι. unde secuta sunt ea, quae exponit, quae sine ulla dubitatione stomachi propria sunt, non cordis. idest euersiones ipsius, uomitusque et cuncta quibus inde bilis eiici solet. Quis igitur iam non uideat perperam accepisse hanc uocem Lucretium, et quod apud Graecum, stomachum ualebat, ipsum cor appellasse. nam quod moestum ipsum uocat, ipsemet suo indicio perit. neque enim hoc, quod additum cordi recte est, nomen stomacho conuenit: durumque est ac nimis ab usu remotum putare stomachum moestum uere posse appellari, quia aegritudo inde originem ducat. neque enim consuetudo sermonis haec tam subtiliter attendit, neque etiam docti uiri plerumque ita loquuntur. Eodem pacto nimis subtilis est tua ista observatio, et quae non solum a caeteris, uerum etiam a uestris ducibus custodita minime sit, intelligo, quod de propria notione καρδίας et stomachi protulisti. ubi affirmas, non potuisse Lucretium recte stomachum καρδίαν uocare. uideo enim Celsum, ¹⁶⁾ non malum Latini sermonis auctorem, ubi cardiaci morbi remedia tradit, semper partem eam, quam ille morbus uexat, stomachum appellare. quod unum exemplum ambas illas tuas animaduersiones euertit. Tu enim existimas, Lucretium tanquam coactum, et necessitate sibi imposita, cor uocasse, quod apud Thucydidem erat καρδία. quia nullum inuenire Latinum uocabulum posset, quod aptius ipsam exprimeret. Quod si licentia (ut tu arbitraris) ipsi utendum erat, magis certe ferri poterat: si uocem illam usurpasset, qua ¹⁷⁾ Celsus partem eam corporis nostri uocare ¹⁸⁾ consuesset, idest, si stomachum ipsam nominasset, quam si inauditam notionem usitatae uocis in patrium sermonem

¹⁵⁾ Thucyd. 2, 49, 3.

¹⁶⁾ Cels. 3, 19.

¹⁷⁾ quam ed. Iunct.

¹⁸⁾ uocari ed. Iunct.

intulisset. sed nulla in eo licentia fuisset: in hoc uero tanta, ut uerisimile. non sit, ipsum unquam id commissurum fuisse.

8. Nullo autem negotio possent a me alia quoque proferri, quibus omnibus supersedebo, quia illa nullam in partem necessaria arbitror. Praeterea iterum infra in hac ipsa pestilentiae descriptione ¹⁹⁾ cor moestum proprie appellat, ubi interpretatur ²⁰⁾ *ἀδυσμία*, quae, ut uerbum ipsum ostendit, in animo est, non in stomacho. nam cum stomachum hic intelligit, suo ac proprio nomine ipsum appellat, non inaudito auribus Latinorum, et quod nouitate sua duplicique significato merito posset quemlibet, qui legeret, perturbare: et caliginis multum menti ipsius offundere. nulla enim res est, quae tantopere fugienda sit ei, qui plane dilucideque loqui uult, quam *ὀμωνυμία*. quamquam non potest haec ita uocari in Latino sermone: nemo enim umquam aliter cepit hoc nomen cor: neque aliud maiores errores gignere potest in animis eorum, qui audiunt. ut autem *ὀμωνυμία* Graecae uocis, quod memoriae quoque prodidit Galenus, ²¹⁾ neminem fallebat, qui in ueterum scriptis aliquantum uersatus esset, ita contra haec, quae nulla est omnes, et doctos homines, et idiotas fefellisset. Peccasset igitur magnopere Lucretius si ita locutus fuisset, atque a semet, ipse ²²⁾ descuiisset, qui ita facundus est et eloquens, mirificusque Latinae linguae obseruator.

9. Sed ad alterum Lucretii locum ²³⁾ ueniam, quem etiam leuiter reprehendi, ne mihi rursus necesse sit de his rebus tecum, quod facere nollem, praeliari. addam autem nonnulla quae ualent (ut opinor) aliquid ad iudicium meum uetus confirmandum. illa uero a me relictata tunc fuere, qui non omnia ambitiose colligere uolui, cum peccatum eius satis certum apertumque foret. Quod enim affirmaui tunc uelle de ea quaestione stare iudicio eruditorum, non

¹⁹⁾ Lucret. 6, 1231.

²⁰⁾ Thucyd. 2, 51, 4.

²¹⁾ Galen. de plac. Hipp. et Plat. 2, 8.

Vol. 5. p. 274. sq. Kühn. cf. 2, 4. p. 228.

²²⁾ ipso ed. Iunct.

²³⁾ Lucret. 6, 1206.

mutauit animum: neque tamen arbitror illis uerbis me cogi a paucorum, et fortasse iniquorum iudicum, sententiis ad ueriores ac iustiores huius rei estimatores non prouocare.

10. Apud Graecum scriptorem ²⁴⁾ est tantum *στεινόμενοι*. quo uerbo significatur solum eos illis partibus corporis orbatos, et quasi mancos et debiles factos. impetum autem illum morbi id mali creasse apparet. nam si ferro id factum fuisset, tetigisset profecto aliquid Thucydides quo id significaret; sed etiam Galenus ²⁵⁾ hoc morbi genus id efficere solere testatur, ubi accurate disserit de crurum humanorum utilitate: et quam apte pedum forma talis a natura fabricata sit, ponit ante oculos. ut scilicet auxilio crurum et stare et moueri possimus: quorum altero ipsorum munere priuantur homines, quibus pedes mutilati sunt. id autem demonstrasse affirmat pestilentiam, quae paulo ante quam ipse libros eos scriberet, ingruerat: summam enim pedum ²⁶⁾ partem illam in magno hominum numero putridam reddidisse narrat, ut alterum taceam ut minime hic accommodatum, quo idem tunc perspectum esse significat.

11. Praeterea quod addit Lucretius, ²⁷⁾ inuentos etiam aliquos qui oculis priuati euaserint; quis non milies mori malit, quam caecus ²⁸⁾ in uita permanere? aut quando auditum est, effodere alicui oculos, remedium esse alicuius morbi, certamque ei salutem dare? In primis autem declarat, existimasse Lucretium aegrotos uolentes, illique praesidio fidentes, aequo animo passos esse illam iacturam membrorum, quod in extremo ab eo positum est. ²⁹⁾

Vsque adeo mortis metus his incusserat acer.

Hoc enim *ἐπιφώνημα* ³⁰⁾ id aperte testatur. miratur namque repertos ali-

²⁴⁾ Thucyd. 2, 49, 8.

²⁵⁾ Galen. de usu part. corp. hum. 3, 5.
Vol. 3. p. 188. Kühn.

²⁶⁾ *pedem* autogr. Landish.

²⁷⁾ Lucret. 6, 1209.

²⁸⁾ *caecum* ed. Iunct.

²⁹⁾ Lucret. 6, 1210.

³⁰⁾ *ἐπιφώνημα* ed. Iunct.

quos, qui tam cupidi uitae fuerint, ut ad hoc miserum auxilium confugerint: ita enim uos quoque medici, ac uere quidem haec remedia morborum acerbissimorum uocatis, ut Celsus, ³¹⁾ ubi loquitur de cancræna. suo autem iure hoc facit Lucretius. sciebat enim ducem suum auctoremque eius rationis optimum esse censuisse: cum homo in huiuscemodi aliquem atrocem casum incidisset, fugere e uita, in qua nihil amplius ipsi iucundi restaret: quaeque referta esset acerrimis continentibusque doloribus, praestoque portum esse clamitare Epicurum ³²⁾ solitum. Unde etiam Lucretius alio loco ³³⁾ insimulat quosdam, ac despicit, qui cum grauibus malis atque omnibus denique aerumnis affecti essent, tamen uiuerent. quod numquam facturos fuisse illos putauit, si quam falso ipse ueram putabat rationem, ab Epicuro inuentam, didicissent.

12. Quod si quis ex me quaerat unde haec tanta Lucretii incuria nata sit. nam possem etiam alia non paruae culpa affinia in eadem descriptione loca demonstrare, dicerem id factum fuisse, quia cum carmen illud pangeret, librum in manibus non haberet: nec accurate singulas sententias, toto animo in uersibus faciendis occupatus, examinaret. quod autem aliquando legisset, ipsum memoria tunc non tenuisse. non enim ita rudem ipsum fuisse Graeci sermonis dicere auderem, ut uim etiam peruulgatorum uocabulorum non teneret. Quemadmodum cum errauit etiam in numero dierum ostendendo, quo acer ille morbus aegrotos absumeret. ³⁴⁾ quod profecto cum omnino naturae illius rei aduersetur, non modo historiae, uos quidem certe medici ferre nullo modo debetis. Non dico praeterea ego Lucretium cuncta, quae scribit eo loco ³⁵⁾ a Graeco historico accepisse, omnibusque in partibus eum secutum fuisse. quis enim non uidet ipsum ³⁶⁾ προγνωστικὸν quoque Hippocratis ³⁷⁾

³¹⁾ Cels. 5, 26, 34.

³²⁾ Menag. ad Diog. Laert. X, 124. 139.

³³⁾ Lucret. 3, 50.

³⁴⁾ Lucret. 6, 1195. conf. Thucyd. 2, 49, 6.

³⁵⁾ Lucret. 6, 1180—1194.

³⁶⁾ ipsum non habet ed. Iunct.

³⁷⁾ Hippocr. praenot. 2.

explicasse, ubi notas mortis exponit: ac de suo etiam nonnulla illi narrationi aspersisse, et non pauca quoque diligenter a Thucydide commemorata omis-
sisse: nec tamen non apparet quando ipsum interpretari uoluit: quamuis non
semper id ei feliciter successerit, ut contigit ³⁸⁾ duobus his, quos ego no-
taui, locis.

13. Sed iam finem faciam disputandi, hoc tantum addam, cum initio lit-
terarum tuarum significaris me debuisse ab incoepta opera desistere (his enim
uerbis usus es) non uideo cui tanto flagitio, uel scelere potius affinis sim, ut
tam grauibus uerbis coerceri debeam, quasi ego male sentiam de pietate Chri-
stiana, a quo nefario crimine longissime absum, uide ne tu potius ab iniquo
aliquo huius criminis arguare, qui fateare te Lucretii auctoritatem maximi
facere. quod sane ego, ut iocari desinam, uehementer miratus sum. nec me-
cum cogitare possum quomodo hoc uerum sit: quasi Hippocratis aut Galeni
dixeris, quos merito suspicere et quasi uenerari debes. non enim puto te
ullo pacto rationem, quam ille tradit probare, ut philosophi, quae semper a
polito omni eruditoque uiro contempta irrisaque est. non potest etiam ille,
ut poeta, dignitatis plurimum habere, quippe cum in numerum gregemque
poetarum a doctis non recipiatur. quod si aliquid ipsi auctoritatis restat,
optimo scriptori Latinaeque linguae accuratissimo magistro, merito illa ³⁹⁾ ipsi
conceditur. quam laudem uide quaeso ne tu ei eripias, si pergis ipsius purissi-
mum sermonem huiuscemodi notionibus uerborum contaminare. quare magis
laudaui, quod in extremis illis litteris a te moderate magis sapienterque posi-
tum est, me debere hoc Lucretio condonare. quod ego libenter faciam, si ut
uideris illic facere concedis ipsum errasse: non enim tantum condonabo ipsi
hoc crimen: sed ne pilo quidem ipsum minus amabo: neque enim cor-
rumpunt huiuscemodi lapsus id, quod semper in ipso mirifice amaui, ac
toto pectore colui, idest ubertatem et elegantiam orationis. de qua ⁴⁰⁾ exi-

³⁸⁾ contingit ed. Iunct.

³⁹⁾ illi ed. Iunct.

⁴⁰⁾ deque ed. Iunct.

mia Lucretii uirtute (sic enim iudico) multo plura dicerem, nisi aliis in locis plene id, cumulateque fecissem. Vale. Florentia. VI. Kal. Ian. M.D.LXVII. ⁴¹⁾

⁴¹⁾ Notavimus vitium in fine epistolae praecedentis, fortasse ex errore typographi ortum: simile quid Victorio ipsi accidisse videtur in hac responsione: epistola enim Mercurialis, ut nos conjecimus, die VI. Dec. MDLXVII,

sed responsio Victorii die XXVII. Dec. MDLXVI. scripta est, inverso temporis ordine, quem facillime restitues, uno tantum signo addito, MDLXVII.

INDEX NOMINVM.

Littera M. significat epistolam Hieron. Mercurialis.

- Io. Albertius. XV.
Alexander Farnesius Cardinalis. M. 1. 5. 6.
Alphonsus II. Ferrarensium Dux. IV.
Ludov. Antenoreus. IV. VI.
Aristoteles. M. 3. XIV. XV.
Atheniensium lex quaedam. XV.
Caelius Aurelianus. M. 4.
Ioachimus Bassevitijs, ad epist. IX.
Bellisarius, v. Vintha.
Nericius Botuitus. X. ad epist. IX.
Caesar, v. Maximilianus II.
Ioachimus Camerarius. II.
Io. Caselius. I. III. VI. IX. X. XII. XIV.
Celsus. M. 4. XIX, 7. 11.
Cicero. XIX, 2.
Cosmus Medices, Etruriae Dux. IV. V. VI. inde ab anno MDLXIX. Magnus
Dux. XI. XIII. XV.
Io. Crato. XVII. XVIII.
Epicurus. XIX, 11.
Etruriae Magnus Dux, v. Cosmus.
— — — v. Franciscus.
Farnesius, v. Alexander.
Ferrarensium Dux, v. Alphonsus II.
Franciscus I. Medices, Etruriae Magnus Dux. XVI.
Hieron. Frobenius. M. 5.

- Galenus. M. 2. 3. 5. XIX, 8. 10. 13.
Hesiodus. XVIII.
Hippocrates. M. 8. XIX, 12. 13.
Homerus. M. 3.
Horatius. M. 4.
Thom. Hubnerus. XV.
Lucretius. M. 1. 2. 4. 5. XIX, 2—9. 11. 12. 13.
Maximilianus II. Caesar. I. IV. XV.
Hieron. Mercurialis. XIX, 1. 2.
Nemesius Emesenus. M. 5.
Nericius, v. Botuitus.
Plato. M. 3.
Plinius. M. 4.
Plutarchus. M. 5.
Iul. Pollux. M. 3.
Thom. Rehdiger. II. VI. VII.
Rufus Ephesius. M. 2. 3.
Io. Sambucus. III. IX. XVI.
Paulus Seghedeus. XI. XIII.
Thucydides. M. 2—5. XIX, 3—8. 10. 12.
Franciscus Victorius, Iacobi filius, Petri nepos. XII. v. dedic. orat. et epist.
edit. Iunct.
Iacobus Victorius, Petri filius, Petri iunioris pater, ad epist. II. adnot. 3.
Petrus Victorius. M. 1. 5.
Petrus Victorius, Iacobi filius, Petri nepos, v. avi ad eum epistola in orat. et
epist. edit. Iunct. p. 188.
Bellisarius Vintha. V. VI. X.
Virgilius. XIX, 2.
-

Sed haec hactenus. Iam restat maximum et gravissimum, ut laetam huius scriptionis opportunitatem significemus. Adest dies, quem civitas nostra quotannis magis celebrare gestit, regis optimi natalis. Is favente Deo Vniversitatis nostrae auctoritate solenni oratione a CAROLO ERNESTO CHRISTOPHORO SCHNEIDER, V. D. PH. D. et P. P. O. habenda renuntiandisque ab eodem nominibus eorum, qui ex certamine litterario victores prodierint, celebrabitur.

Quibus rebus hora locoque solenni peragendis extraordinarium commissarium Regis eundemque curatorem Academiae perillustrem, procures civitatis, qui in hac urbe degunt, gravissimos, commilitones generosissimos, ut interesse velint, ea, qua par est, observantia rogamus, invitamus.

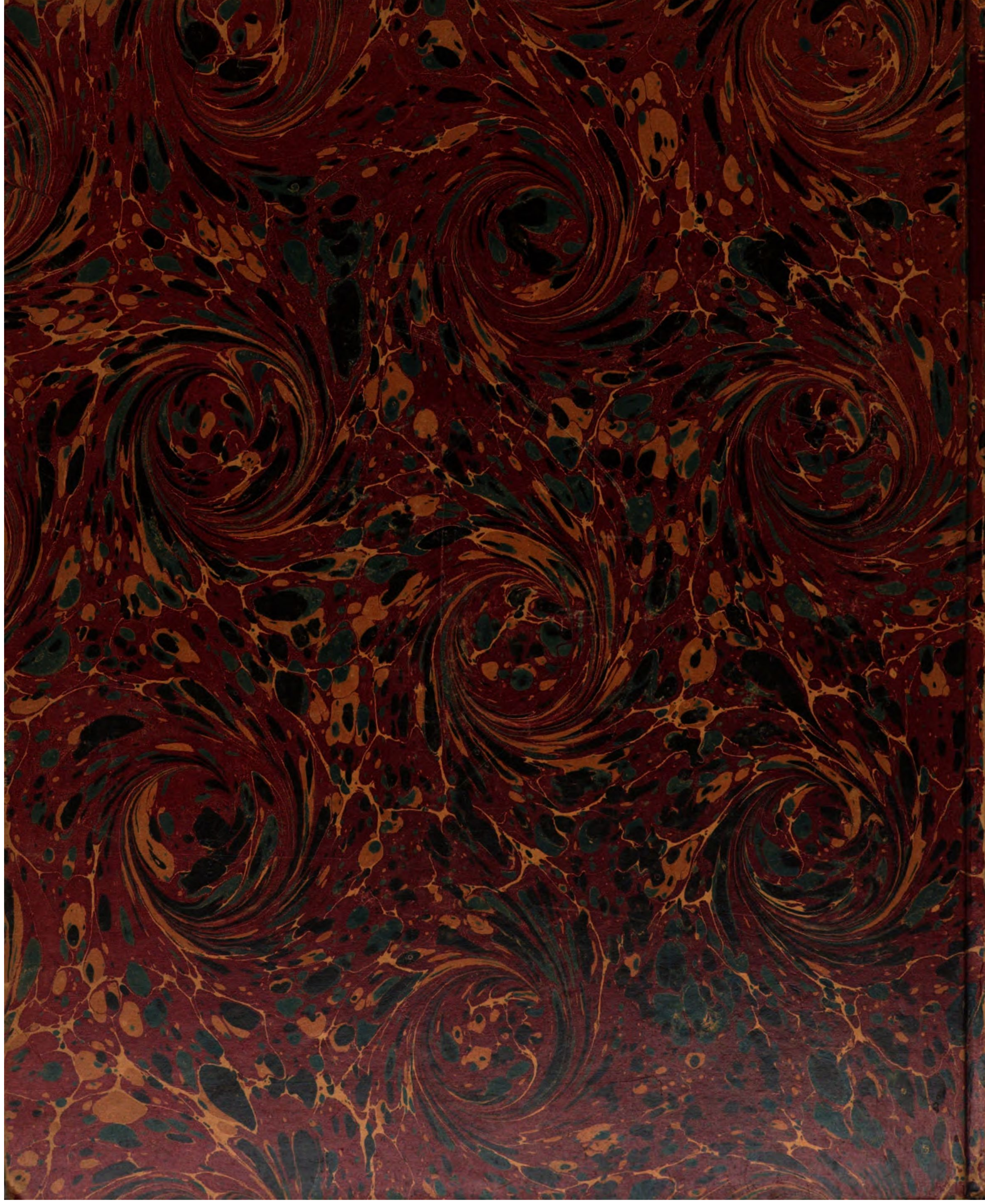
Scr. Vratislaviae mense Iulio exeunte MDCCCXXXII.

Bayrische
Staatsbibliothek
München

p. 26. a. l. 3. scr. non eodem anno

p. 27. a. l. 9. — inscripsit

p. 28. a. l. 7. — delectareris

Vettori, Pietro, / Passow, Franz, / Crato, Johannes,

Petri Victorii ad Joannem Cratonem, Thomam Rehdigerum et Hieronymum
Mercurialem epistolae

Vratislaviae 1832

Bibl.Sud. 2013

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10727379-2